

VOIKO IHMISEN HÄTÄÄ MITATA?

TALOUDELLINEN AVUSTAMINEN HÄMEENLINNAN SEURAKUNTAYHTYMÄN SEURAKUNTIEN DIAKONIATYÖSSÄ

Tiina Anttila

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + diakonian

virkakelpoisuus

*"Aikaisin viideltä Kaija herää, keittää kahvit ja voimia kerää.
Pojat täytyy herättää, se on niin vaikeaa, kun heitä väsyttää.
Kaks' on ADHD-lastat, sen sai Kaija tietää vasta.
Kirjat sikinsokin on, vihkot, kynät kadoksissa, on Kaija toivoton.*

*Ikkunasta näkyy risaiset rotsit,
siell' kouluun laahaa omat armahat kossit.
Kaija kahvin lopun suuhunsa paiskaa,
lähtee duuniin, ei elämä elätä laiskaa.*

*Vanhempi pojista rahaa mutsiltansa perää ja hälle äksyilee.
Ryppyisen kympin kaivaa Kaija taskustansa, rahat lopussa taas on.
Siwan osa-aikahommis, palkka hädin tuskin tonnis.
Kaija parhaansa tekee, yksin huolehtii kaikesta, kun Urhon toinen vei.*

*Ikkunasta näkyy risaiset rotsit,
siell' kouluun laahaa omat armahat kossit.
Kaija kahvin lopun suuhunsa paiskaa,
lähtee duuniin, ei elämä elätä laiskaa.*

*Kun Urho kertoi näin; Marin luokse muutan pois, parempi se teille ois.
Niin riidat taakse jää, teitä usein myöskin nään, on kaikki helpompaa.
Urho pojistansa piittaa, Mari heidät ulos viittaa.
Viinilasi kädessä Kaija miettii elämäänsä, kunnes nauha katkeaa....*

(Sanat: Kauko Niinimaa)

TIIVISTELMÄ

Anttila, Tiina. Voiko ihmisen hätää mitata? Taloudellinen avustaminen Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyössä. Pieksämäki, syksy 2014, 51 sivua, 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö käsittelee Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyön taloudellista avustamista. Tarkoituksena oli selvittää laadullisen tutkimuksen ja haastattelun keinoin, mitä hyviä käytänteitä seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyöntekijät ovat työssään havainneet ja mitä haasteita he ovat kohdanneet. Tarkoituksena oli myös tutkia, miten pienen ja suuren seurakunnan diakoniatyön käytännöt ja mahdollisuudet eroavat toisistaan ja onko heillä toiveita käytänteiden muuttamiseksi. Tarkoituksena oli myös pohtia ja avata taloudellisen avustamisen käsitettä sekä selvittää, voidaanko sillä vaikuttaa, kuinka arvotetaan eri ihmisten hätää ja kuka saa apua.

Aineistona käytettiin kvalitatiivista haastatteluaineistoa. Tutkimukseen haastateltiin kevään 2014 aikana Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien kuutta diakoniatyöntekijää: kolmea maaseutuseurakunnan työntekijää sekä kolmea kaupunkiseurakunnan työntekijää. Aineisto litteroitiin sekä analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Diakoniatyöntekijät toivat haastatteluissa esille diakoniatyön hyvänä puolena sen, että diakoniatyöllä on aikaa kuunnella asiakasta. Diakoniatyöllä on myös mahdollisuus ottaa huomioon asiakkaan koko elämä ja elämänpiiri kokonaisuutena. Diakoniatyön vahvuuksiin kuuluu joustavuus, eikä sitä ole liikaa sidottu säännöillä. Koettiin, ettei saisi olla liian paljon sääntöjä, jotka sitovat diakoniatyöntekijöitä liikaa, niin ettei pystytä joustamaan tilanteen mukaan. Hyväksi käytänteeksi, jota halutaan mahdollisuuksien mukaan lisätä, koettiin kotikäynnit. Haasteeksi diakoniatyöntekijät kokivat nykyisen taloudellisen tilanteen, joka sekä lisää asiakkaiden määrää ja vaikeuttaa heidän tilannettaan entisestään että rajaa seurakuntien mahdollisuuksia auttaa rahavarojen pienentyessä.

Osa diakoniatyöntekijöistä kyseenalaisti taloudellisen avun antamisen diakoniatyön piirissä. Osa koki, että taloudellinen avustaminen on tärkeää työtä, mutta työn tekeminen sen parissa koettiin haastavaksi ja vaikeaksi. Taloudellisen avustamisen koettiin auttavan asiakkaita monissa ongelmissa, ja tärkeää on myös sen piirissä tapahtuva neuvonta ja ohjaus. Taloudellisen avustamisen yhteydessä nousevat usein esille myös hengelliset kysymykset, sielunhoito ja henkinen jaksaminen talousongelmien keskellä. Koettiin hyväksi, että vastaanotolla voidaan samalla auttaa myös näissä kysymyksissä.

Asiasanat: kvalitatiivinen tutkimus, sisällönanalyysi, diakoniatyö, taloudellinen avustaminen

ABSTRACT

Anttila, Tiina.

Can you measure a person's troubles? Diaconal financial support in the parish union of Hämeenlinna.

51 p., 1 appendix. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2014.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Program in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to examine the diaconal financial support in the parish union of Hämeenlinna. The main purpose was to find out by means of qualitative research what good means the diaconal workers have invented in their work and what are the main challenges they are facing. The meaning was to research how the possibilities to help and support differ from each other in three smaller parishes and the bigger parish of Hämeenlinna-Vanaja.

The main material of this qualitative research was collected with theme interviews of six diaconal workers; three from a small countryside parish and three with the parish of Hämeenlinna-Vanaja. The material was subjected to content analysis.

According to the diaconal workers the strengths in their work were the possibilities to give time to their clients and to listen to them. A strength was also the possibility to see the clients' whole life as one and support the client in the ways that were needed. Their opinion was that the rules are important, but diaconal work needs also the liberty to stretch the rules. As a challenge the diaconal workers saw the situation in their work and especially in the future. The financial situation in the parishes is difficult and when the clients are in growing difficulties, the diaconal work faces many problems.

Part of the diaconal workers saw it was unnecessary to give financial support but the other part saw that it was very important, though very difficult and challenging work. The counselling and the advice were seen as equally important. In many cases clients want pastoral counselling and spiritual support when they come to see the diaconal worker for financial support.

Key words: qualitative research, content analysis, diaconal work, financial support

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 YHTEISKUNNALLINEN TILANNE	9
3 TALOUDELLINEN AVUSTAMINEN DIAKONIAITYÖSSÄ.....	10
3.1 Diakoniaityön lähtökohta.....	10
3.2 Taloudellista avustamista diakoniaityössä	13
3.3 Yhteiskunnan avustuskäytännöt ja diakonia.....	16
4 YHTEISTYÖ JA VERKOSTOT	17
4.1 Diakoniaityön verkostot taloudellisessa avustamisessa.....	17
4.2 Yhteistyökumppanit taloudellisessa avustamisessa.....	19
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	20
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
6.1 Opinnäytetyön ympäristö	21
6.2 Tutkimusmenetelmä	23
6.3 Aineiston hankinta	23
6.4 Aineiston analysointi	25
6.5 Ongelmakohtia tutkimuksen teossa	26
6.6 Laatu, luotettavuus ja eettisyys tutkimuksen teossa	28
7 TUTKIMUSTULOKSET	30
7.1 Taloudellisen avustamisen reunaehdot	30
7.2 Taloudellisen avustamisen käytäntö	32
7.3 Tärkeimmät yhteistyöverkostot	33
7.4 Hyvät käytännöt.....	34
7.5 Kehitystarpeet	36
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETOA.....	38
8.1 Riittävätkö rahat?.....	38
8.2 Apua hyvistä käytännöistä ja ammattitaidosta	39
8.3 Tutkimusta tehdessä heränneitä kysymyksiä.....	40
9 HELMIÄ JA PUNAISTA LANKAA	42
9.1 Opinnäytetyön prosessin arviointia	42
9.2 Tutkimuksen teossa nousseita ideoita seuraavien tutkimusten tekoon.....	44
9.3 Ammatillinen kehittyminen opinnäytetyön aikana.....	44

LÄHTEET.....	46
LIITE 1.....	50

1 JOHDANTO

Kaijan tarina työn alussa olevissa laulunsanoissa on totta. Vastaavia tarinoita on paljon. Joskus käy niin, että yhden ihmisen kohdalle sattuvat vastoinkäymiset tuntuvat kohtuuttomilta. Usein saattaa olla myös niin, että yhteiskunta ei pysty heitä auttamaan tarpeeksi, jos ollenkaan. Silloin diakoniatyö yrittää ottaa haasteen vastaan. Juuri silloin taloudellinen auttaminen ja kuunteleminen ovat paikallaan. Siksi halusin tehdä opinnäytetyöni taloudellisesta avustamisesta diakoniatyössä, koska se on niin keskeinen ja olennainen osa diakoniatyötä. Kuka auttaa laulun Kaijan kaltaisia ihmisiä? Riittääkö toimeentulotuki? Ottaako sosiaalitoimi huomioon koko Kaijan elämän ja sen, mitä kaikkea siihen kuuluu? Kuka kuuntelee, kuka kohtaa ihmisen? Riittääkö pelkkä kuunteleminen?

Tämän lisäksi minua kiinnosti myös tietää, mitä seurakuntayhtymäni seurakuntien diakoniatyöntekijät ajattelevat taloudellisesta avustamisesta ja miten he kokevat vaikeudet, toisaalta vahvuudet ja mahdollisuudet tässä työssä. Tarvitaanko avustamiseen tarkat raamit? Ketä autetaan? Mikä on tärkeää? Onko taloudellinen avustaminen tärkeä osa diakoniatyötä? Aiheen valintaan vaikuttivat myös sen ajankohtaisuus, yhteiskunnallinen tilanne, joka luo paineita diakoniatyölle, sekä seurakuntien talousvaikeudet, jotka osaltaan vielä mutkistavat tilannetta ja lisäävät painetta. Talousvaikeudet tuovat painetta talousarviorahojen pienentyessä, tämä lisää painetta diakoniatyölle osoitettujen talousarviorahojen määrään ja näin vaikuttaa usein myös virassa ja sijaisina työskentelevien diakoniatyöntekijöiden lukumäärään. Määrärahojen rajallisuus aiheuttaa haasteita myös avustusmäärärahojen suuntaan. Aihe kiinnosti myös siksi, että tästä näkökulmasta tutkimustietoa on ilmeisesti vähemmän. Elina Juntunen (2006, 56) toteaa Viimeisellä luukulla -tutkimuksessa, että diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä viimesijaisesta sosiaaliturvasta ja taloudellisen avun eri muodoista on selvitetty harvoissa suomalaisissa tutkimuksissa. Opinnäytetyön aloittamisen aikoihin uutiset EU:n tason muutoksista toivat lisäpainetta taloudellisen avustamisen problematiikkaan: EU:n jakama ruoka-apu oli loppumassa. Seurakuntaharjoitteluni aikana Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa perustettiin työryhmä, joka alkoi diakoniakeskuksessamme miettiä taloudellisen avustamisen ohjeistuksen muuttamista. Itsekin sain olla työryhmässä mukana sen alkuvaiheessa,

ja harjoittelun loputtua jäin edelleen miettimään taloudellisen avustamisen problematiikkaa. Miten ihmisen hätää mitataan, kuka on oikeutettu apuun? Vanha ammatti taloushallinnossa tuntui lisäävän omia mausteitaan soppaan. Ei auttanut muu kuin ryhtyä työstämään asiaa omaksi opinnäytetyöksi. Keskustelut Hämeenlinna-Vanajan Diakoniakeskuksen johtavan diakoniatyöntekijän Marko Paskan kanssa aiheesta ja yhteistyöstä auttoivat alkuun. Seurakunnalle ja diakoniatyölle sopi, että teen työn yhteistyössä heidän kanssaan.

Opinnäytetyöni keskittyy tarkastelemaan taloudellista avustamista Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyössä juuri työelämäyhteistyön vuoksi. Avaan myös diakoniatyön taloudellisen avustamisen käsitteitä, sen merkitystä myös suuremmissa ja pienemmässä mittakaavassa, sekä selvitän, mitä apu merkitsee yhteiskunnan tasolla, mitä yksittäiselle avunsaajalle. Opinnäytetyöni tarkoituksena on myös tutkia taloudelliseen avustamiseen liittyviä käytäntöjä yleisellä tasolla, pulmatilanteita ja kartoittaa kehitystarpeita ja ehdotuksia Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien sisällä. Taloudelliselle avustamiselle diakoniatyössä ei ole olemassa valtakunnallista ohjeistusta, eli käytännöt saattavat vaihdella seurakuntayhtymänkin sisällä suuresti. Haluan myös tuoda esille yhteistyön eri toimijoiden kanssa sekä taloudellisen avustamisen monipuolisuuden: taloudellinen avustaminen ei käsitä pelkästään rahaa, vaan tärkeässä osassa ovat myös neuvonta, materiaallinen auttaminen ja sielunhoito. Haluan nostaa esille myös tosiseikan, että diakoniatyön asiakas ei välttämättä tule hakemaan pelkkää taloudellista apua, vaikka niin ensin kertonkin, vaan samalla tarve sielunhoitoon saattaa olla suuri. Taloudellinen ja hengellinen hätä kohtaavat. Myös kynnys hakea apua diakoniatyöstä on usein korkea. Tässä työssä keskitytään taloudelliseen avustamiseen kotimaan diakoniatyössä, kansainvälinen diakonia ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

2 YHTEISKUNNALLINEN TILANNE

Yhteiskunnallinen tilanne on aina ollut yhteydessä tapahtumiin diakoniatyön kentällä. Vaikeudet yhteiskunnassa näkyvät aika pian myös diakoniatyöntekijöiden arkipäivän työssä. Suomen talouspolitiikka oli 1990-luvun alussa kriisissä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2001) mukaan laman taustalla olivat virheet talouspolitiikassa. Työttömyyden annettiin vapaasti kasvaa vuosina 1991 - 1993. Myöhempi kokemus osoitti, että työttömyyttä on helppo kasvattaa mutta vaikeata alentaa. Julkisten menojen säästöistä huolimatta budjettialijäämät ja julkinen velka kasvoivat, koska työttömäksi jääneet lakkasivat maksamasta veroja ja tulivat oikeutetuksi tulonsiirtoihin. Lamanaikainen talouspolitiikka ei kiinnittänyt juuri lainkaan huomiota kansalaisten elintasoon tai työllisyyteen. Yksityisen kysynnän supistuminen ei laman alkuvaiheessa aiheuttanut huolta, koska sitä pidettiin tavoiteltavana. Talouspolitiikan johto piti 1980-luvun lopun nousukautta ylilyöntinä, jonka tasapainottaminen edellytti jonkinasteista talouden taantumista. Työttömyydelle ei myöskään katsottu voitavan tehdä juuri mitään ennen kuin vaihtotase oli käännetty positiiviseksi. (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2001) Voidaan ehkä katsoa, että 1990-luvun lama loi tarpeen kirkon entistä suuremmalle yhteiskunnalliselle toimijuudelle. Kirkko lähti toimimaan tavalla, joka toi diakoniatyön uudella tavalla esille ja ihmisten hädän keskelle.

Taloudellinen tilanne Suomessa ei tälläkään hetkellä ole hyvä. 1990-luvun lamavuosien tapaan se luo painetta kirkon diakoniatyölle. Valtiovarainministeriön uusin taloudellinen katsaus (Valtiovarainministeriö 2014) keväälle 2014 kertoo mm., että tänä vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 % ja että yksityinen kulutus ei tänä vuonna kasva juurikaan. Juuri nyt myös Venäjä-pakotteet ovat iso kysymysmerkki Suomen ja EU:n taloudelle, vielä ei osata ennustaa mikä sen vaikutus on työllisyydelle ja kansantaloudelle. Valtiovarainministeriön taloudellinen katsaus kertoo myös, että työttömyysaste nousee edelleen ja tämän vuoden keskimääräiseksi työttömyysasteeksi ennustetaan 8,4 %. Julkisyhteisöjen rahoitusasema on ollut alijäämäinen jo viisi vuotta ja myös vuosina 2014 - 2016 julkinen talous pysyy alijäämäisenä. Verrattain hidaskasvu ja sopeutustoimet eivät riitä kääntämään julkista taloutta ylijäämäiseksi ennusteajaksolla. Julkista taloutta rasittaa lisäksi ikärakenteen muutos, mikä vähentää työikäisten määrää ja samalla kasvattaa ikäsidonnaisia menoja. Julkisen talouden velka

suhteessa kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan ja velkasuhde on jo kohoamassa yli 60 prosentin rajan. (Valtiovarainministeriö 2014.)

Journal of church and state – lehdessä Pessi ja Grönlund (2012, 366) toteavat, että diakoniatyöntekijöiden kokemuksen mukaan vuosina 2005 - 2007 yhteistyö paikallisen kunnallisen sosiaalisektorin kanssa huomattavasti lisääntyi muuttuneiden olosuhteiden vuoksi. Ylivoimaisesti suurimmat paineet diakoniatyössä akuutisti tunnustetaan yhdellä sosiaalityön kentällä; vanhusten auttamistyössä. (Pessi & Grönlund 2012, 366.) Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus kirjoittaa julkaisussaan (2004), että väestön ikärakenteen muuttuminen vaikuttaa läpi koko yhteiskunnan. Ennen kaikkea muutos on suuri haaste julkisen talouden kestäväydelle, sillä tulevaisuudessa nykyistä pienemmän työikäisen väestön on kannettava vastuu työelämän ulkopuolella olevien kasvavasta joukosta. Sen lisäksi ikärakenteen muutoksella on myös laajakantoisia sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia vaikutuksia. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004.) Väestön ikärakenteen muutos vaikuttaa omalta osaltaan myös diakoniatyöhön, välillisesti todennäköisesti seurakunnan tulojen pienenemisenä sekä välittömästi lisääntyneenä työmääränä.

3 TALOUDELLINEN AVUSTAMINEN DIAKONIAITYÖSSÄ

3.1 Diakoniatyön lähtökohta

Yleisesti nähdään, että diakoniatyön varhaisena lähtökohtana on Luukkaan evankeliumin 10. luvun vertaus laupiaasta samarialaisesta.

Muuan lainopettaja halusi panna Jeesuksen koetukselle. Hän kysyi: ”Opettaja, mitä minun pitää tehdä, jotta saisin omakseni iankaikkisen elämän?” Jeesus sanoi hänelle: ”Mitä laissa sanotaan? Mitä sinä itse sieltä luet?” Mies vastasi: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämeäsi ja koko sielustasi, koko voimallasi ja koko ymmärrykselläsi, ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” Jeesus sanoi: ”Oikein vastasit. Tee näin, niin saat elää.” Mies tahtoi osoittaa, että hän noudatti lakia, ja jatkoi: ”Kuka sitten on minun lähimmäiseni?” Jeesus vastasi hänelle näin: ”Eräs mies oli matkalla Jerusalemissa Jerikoon, kun rosvojoukko yllätti hänet. Rosvot veivät häneltä vaatteetkin päältä ja pieksivät hänet verille. Sitten he lähtivät tiehensä ja jättivät hänet henkihieveriin. Samaa tietä sattui tulemaan pappi, mut-

ta miehen nähdessään hän väisti ja meni ohi. Samoin teki paikalle osunut leeviläinen: kun hän näki miehen, hänkin väisti ja meni ohi. Mutta sitten tuli samaa tietä muuan samarialainen. Kun hän saapui paikalle ja näki miehen, hänen tuli tätä sääli. Hän meni miehen luo, valeli tämän haavoihin öljyä ja sitoi ne. Sitten hän nosti miehen juhtansa selkään, vei hänet majataloon ja piti hänestä huolta. Seuraavana aamuna hän otti kukkarostaan kaksi denaaria, antoi ne majatalon isännälle ja sanoi: 'Hoida häntä. Jos sinulle koituu enemmän kuluja, minä korvaan ne, kun tulen takaisin.' Kuka näistä kolmesta sinun mielestäsi oli ryöstetyn miehen lähimmäinen?" Lainopettaja vastasi: "Se, joka osoitti hänelle laupeutta." Jeesus sanoi: "Mene ja tee sinä samoin." (Luuk. 10: 25-37.)

Tämä ajattelu näkyy myös kirkkojärjestyksessä. Kirkkojärjestys käsittelee muun muassa diakoniaa. Neljännen luvun kolmannessa pykälässä todetaan: "Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä." (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 13.)

Kirkkolaissa säädetään seurakunnan toimintaa seuraavasti: "Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimitamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä." (Kirkkolaki 1993.)

Kirkkojärjestyksessä säädetään, että seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä. (Kirkkojärjestys 4:3.) Kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnassa tulee olla myös vähintään yksi diakonian virka (Kirkkojärjestys 6:1).

Diakoniatyö pitää sisällään mm. taloudellisen avustamisen, elämäntilanteen selvittämisen ja neuvonnan, sielunhoidon ja keskustelun, elintarvikeavun, kotikäynnit, verkostoyhteistyön, kerhojen ja leirien järjestämisen sekä vapaaehtoistoiminnan ylläpitämisen ja organisoimisen. Diakoniatyö ei korvaa yhteiskunnan työtä, vaan etsii väliinpuotoajia ja niitä kohtia, jonne yhteiskunnan apu ei yllä. Diakoniatyössä on tärkeää tehdä yhteistyötä muiden sosiaalialan toimijoiden kanssa, sillä se muun muassa mahdollistaa työntekijöil-

le monipuolisen asiantuntijatuen ja asiakkaiden ohjaamisen heille parhaiten sopivien ja heille kuuluvien palvelujen piiriin. (Helin ym. 2010, 161.) Diakonia-termille on löydetty myös muita tulkintoja. Diakonian tutkimus-julkaisu (2007) kertoo John N. Collinsin diakonia-termille antamasta tulkinnasta, jonka mukaan diakonos merkitsee Collinsin mukaan lähinnä viestinviejää, sanansaattajaa, delegaattia tms. Sen sijaan karitatiiviseen rakkaudenpalveluun sana ei hänen mukaansa varhaiskirkossa liittynyt. Näiden tulkintojen mukaan Collins saadaan tukemaan seuraavanlaista ajatusta: diakoni on välittäjä, toisen tehtäväänsä lähettämä ja valtuuttama. Sanaan ei liity lainkaan 'nöyrän asenteen' painotusta, vaan kysymys on päinvastoin rohkeasta lähettäjän oikeuksien ja hänen auktoriteetillaan toimimisesta. (Latvus 2007, 79.)

Vanhassa testamentissa kehoitetaan auttamaan vähäosaisia varsin ajankohtaisella tavalla:

Joka kolmas vuosi teidän tulee jättää sadosta erottamanne vuotuiset kymmenykset omalle paikkakunnallenne, niin että leeviläiset, joilla ei ole teidän keskuudessanne omaa perintömaata, sekä luonanne asuvat muukalaiset, orvot ja lesket saavat syödä itsensä kylläisiksi. Jos teette, kuten Herra, teidän Jumalanne, on käsenyt, hän siunaa teitä kaikissa toimissanne. (5. Moos. 14: 28-29.)

Yhteiskuntapoliittista keskustelua seuranneelle nousee molemmista raamatunkohdista esiin etenkin maininta muukalaisista, joiden hyvinvoinnista on huolehdittava. Sisältö on sekä Luukkaan evankeliumin kertomuksessa laupiaasta samarialaisesta että viidennen Mooseksen kirjan lakitekstissä. Varsin ajankohtaisilta ne tuntuvat keskusteltaessa maahanmuuttajista ja turvapaikanhakijoista sekä heidän avustamisestaan ja kohtelustaan. Myös diakoniatyötä nämä kohdat haastavat kohtaamaan jokaisen apua tarvitsevan.

Yleisesti voisi ajatella, että meitä kaikkia haastaa auttamaan, diakoniaan, Uuden Testamentin Galatalaiskirjeen kehoitus: Kantakaa toistenne taakkoja, niin te toteutate Kristuksen lain (Gal. 6:2). Mitä taakoilla tarkoitetaan? Siitä voidaan varmasti olla montaa mieltä, mutta ehkä tässä on kyse juuri huolista, heikkouksista sekä myös siitä, ettei kenenkään tarvitsisi tuntea aineellista hätää, ei nähdä nälkää.

3.2 Taloudellista avustamista diakoniatyössä

Taloudellinen avustaminen diakoniatyössä on ainutlaatuista. Ainutlaatuista se on siksi, että se on niin kokonaisvaltaista. Apu läpäisee ja käsittää koko ihmisen elämänpiirin, ihminen ja hänen elämänsä nähdään kokonaisuutena. Diakonian taloudellisen auttamisen elementit liikkuvat Juntusen esittämässä tulkinnassa (Juntunen 2011, 38) aineellisen, henkisen ja hengellisen auttamisen sektorilla. Aineelliseen apuun kuuluu konkreettinen aineellinen apu osto-osoitusten, ruoka-avun, laskujen maksamisen ja diakoniarahastojen muodossa sekä viranomaisyhteistyö. Henkiseen apuun sisältyvät neuvonta, ohjaus, keskustelu ja myötäeläminen. Hengellisen auttamisen väyliä ovat rohkaiseminen ja kannustaminen sekä hengellinen apu kokonaisuudessaan. Auttamisen muodot täydentävät toisiaan eivätkä sulje toisiaan pois. Aineellisen avustamisen määrät jäävät diakoniatyössä usein varsin pieniksi ja diakonian voimavaraksi katsotaankin juuri ihmisen kohtaaminen ja siihen liittyvä henkinen ja hengellinen tuki.

Elina Juntusen (2011) väitös koskien diakoniatyön taloudellista avustamista toteaa, että evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyön keskeinen auttamistyön muoto, taloudellinen auttaminen, voidaan nähdä kirkkojärjestyksen (4:3) hengen mukaisena työnä. Kirkkojärjestys määrittää diakonian tehtäväksi avun antamisen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Taloudellinen avustaminen jäi 1990-luvun laman aikana pysyväksi osaksi diakoniatyötä, mikä on herättänyt myös erilaisia jännitteitä. Taloudelliseen avustamiseen on suhtauduttu diakoniatyössä kriittisesti silloin, kun apu on kohdistunut julkisen sosiaaliturvan aukkojen paikkaamiseen. Taloudellisen avustustyön jännitteet eivät johdu kuitenkaan vain hyvinvointivaltion palveluiden aukkojen paikkaamisesta, vaan kyse on myös siitä, mikä on diakoniatyöntekijöiden itseymmärrys taloudellisesta auttamisesta ja diakoniatyön professionaalisuudesta. (Juntunen 2011, 6.)

Taloudellinen avustaminen seurakunnissa on hyvin monimuotoista. Vaikka diakonian taloudellinen apu on usein pienimuotoista, useimmiten vain muutamia kymmeniä euroja, sillä voi olla elämän kriisitilanteessa iso merkitys. On esimerkiksi tärkeää, että peruseläminen on turvattu ruoka-avulla, sillä aikaa, kun asiakas odottaa asioittensa etene mistä viranomaisissa. Asiakas voi saada hankalaan taloudelliseen tilanteeseensa apua diakoniatyöntekijän antamasta ruoasta tai osto-osoituksesta. Isommalla avustuksella

voidaan maksaa rästissä olevia laskuja ja näin voidaan estää esimerkiksi asunnosta häätämisen. (Helin ym. 2010, 75.)

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012 kertoo mielenkiintoisia tietoja taloudellisen avustamisen tilastotiedoista, sen mukaan diakoniatyöntekijöiden asiakastapaamiset ovat ikkuna suomalaiseen hätään. Vuonna 2012 kirkko antoi suoraa taloudellista apua 7,38 miljoonaa euroa. Avustukset kohdentuivat pääasiassa yksin asuville, eläkeläisille ja yksinhuoltajaperheille. Tämä kertoo yhteiskunnan turvaverkkojen aukoista. Avustusvarat koostuvat verovaroista sekä erilaisista lahjoituksista. Perheiden avustuksista osa on Tukikummit-säätiön keräämää lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä. Avustusten lisäksi seurakunnat järjestivät 10 494 edullista tai ilmaista ruokailua, joissa aterioitiin 634 351 kertaa. Lisäksi on jaettu 101 844 ruokakassia lahjoituksina sekä EU-avustuksena saatuja ruokatarvikkeita. (Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille i.a.) Diakoniatyöntekijöiden kanssa käydään luottamuksellisia keskusteluja. Yhteydenoton syinä ovat tavallisimmin taloudelliset huolet (27 %), terveys ja sairaus (18 %), sekä ihmissuhteet (16 %). Usein pohdittiin myös hengellisiä kysymyksiä (11 %). (Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille i.a.) Taloudelliset huolet näyttäisivät olevan yksi pääsyy hakeutua diakoniatyöntekijän vastaanotolle. Käytännössä on usein myös niin, että huolet kasaantuvat ja ongelmia on moninaisia, joista talousongelmat yksi mutta tärkeä osa. Yksi perustalle tutkimukselle on juuri taloushuolien suuri osuus diakoniatyön asiakkailla.

Talousneuvonta auttaa oman rahankäytön tarkkailuun ja jatkossa parempaan elämänhallintaan. Asioitaan hoitamaan oppinut asiakas on yksi merkki diakoniatyön onnistumisesta. Konkreettista apua on myös se, että työntekijä on yhteydessä eri viranomaisiin ja auttaa epäselvien lomakkeiden täytössä ja viranomaiskielellä kirjoitettujen päätösten tulkinnassa. Vaikka diakoniatyössä ei annetakaan neuvoja siitä, miten ihmisen tulisi elää, on käytännön neuvoilla oma paikkansa. Työntekijä voi ohjata asiakasta myös löytämään oikean, tilanteeseensa sopivan avunlähteen. Esimerkiksi ohjaus velkaneuvontaan tai terapiaan voi olla käänteentekevää asiakkaan elämässä. (Helin ym. 2010, 75.)

Osto-osoitus kuuluu muun taloudellisen avustamisen muotoihin. Diakoniatyöntekijät voivat ruoanjakelun sijaan kirjoittaa osto-osoituksia johonkin kauppaan. Tällöin työntekijä on sopinut käytännöstä kyseisen kaupan kanssa ja laatinut käyttöön lomakkeen, johon merkityllä summalla asiakas voi valita tarvitsemiaan tuotteita. Yleensä ostokset

on kuitenkin rajattu ruokaan ja hygieniatuotteisiin. Tällöin summa voi vaihdella kymmenestä eurosta alkaen isompiin summiin ja usean osto-osoituksen sarjaan riippuen perheen koosta. Yleensä ottaen summat ovat pieniä, mikä vaatii asiakkaalta mielikuvitusta ja suunnitelmallisuutta ostosten tekemisessä. Asiakkaat tulevat usein diakoniatyöntekijän vastaanotolle, kun monet ruokatarvikkeet ja hygieniatuotteet ovat lopussa ja tarpeita rahankäytölle on useita. Toisinaan diakoniatyöntekijä myöntää osto-osoituksen myös vaatteisiin tai esimerkiksi kirpputorilta ostettaviin huonekaluihin. Osto-osoituksia myönnetään myös apteekkiin ja joissain tapauksissa myös muihin tarpeisiin. Käteistä rahaa ei juurikaan anneta. (Helin ym. 2010, 80.) Käytännössä osassa seurakunnista, mm. Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa, on siirrytty osto-osoituksista s-ryhmän lahjakortteihin. Osto-osoitukset on koettu asiakkaalle nöyryyttäväksi, kuten esim. Ulla Jokela väitöskirjassaan toteaa (Jokela 2011, 100–107) ja ongelmalliseksi. Lahjakortti ei aseta asiakasta eriarvoiseen asemaan kaupan kassalla muiden asiakkaiden rinnalla.

Ulla Jokelan väitöskirjassa ”Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa” (Jokela 2011, 105) käsitellään mielenkiintoisesti osto-osoituksen problematiikkaa. Jokelan kokemuksen mukaan asiakas vaihtaa diakoniatyöntekijältä saamansa osto-osoituksen nöyryyttävään kokemukseen kaupan kassalla. Kyseinen diakoniatyöntekijöiden valitsema osto-osoitusten kohteena oleva kauppa on pieni, juuri siitä syystä ettei ongelmatilanteita kassalla syntyisi. Se ei kuitenkaan ole esteenä sille ettei ongelmia olisi. Diakoniatyö joutuu näissä tilanteissa ehkä tarkoittamattaan osalliseksi asiakkaitensa nöyryytyksestä. Avustusjärjestelmään on kuitenkin sisälle kirjoitettu nöyryytyksen mahdollisuus. Nöyrytyksen ulottuvuus voi hyvinkin olla sidoksissa diakoniatyön kurinpitokysymyksiin. Teoriassa diakoniatyöntekijällä ei ole mahdollisuutta juurikaan vastaavanlaiseen kontrolliin kuin sosiaalityöntekijällä, jolla on mahdollisuus asettaa ehtoja ja rajoitteita tietynlaisen avun saamiselle. Diakoniatyön kurinpito voikin verhoutua nöyryyttämiseen, joka näyttäisi olevan jossain muualla kuin diakoniatyössä itsessään. Mutta osallistuessaan nöyryytyksen mahdollistavaan prosessiin on diakoniatyö kuitenkin osa sitä. (Jokela 2011, 105.)

3.3 Yhteiskunnan avustuskäytännöt ja diakonia

Suomalaisen yhteiskunnan avustuskäytännöt ja diakonia kohtaavat monella tapaa. Suomalaisella diakonialla on Mikko Malkavaaran mukaan kolmet juuret: kristillinen ihanne rakkaudesta, pohjoismainen kirkon löytämä paikallishallintojärjestelmä ja eurooppalainen diakonialiike, joka levisi Suomeen ulkomailta (Malkavaara 2013, 113).

Marjaana Seppänen toteaa Diakonian tutkimuksen julkaisussa julkaistussa pääkirjoituksessa (2010, 3–4), että kirkosta tuli 1990-luvun laman yhteydessä entistä suurempi yhteiskunnallinen toimija. Siitä tuli köyhien ja eri tavoin laman vammauttamien ihmisten puolustaja. Nopeasti käynnistettyjen ruokapankkien avulla se myös antoi käytännöllistä apua. Kirkko toimi tilanteessa, jossa muut auttajat halvaantuivat. Piispat antoivat kasvot sosiaalisen vastuunsa tuntevalle kirkolle ja kirkko – varsinkin sen diakoniatyö – sai ennennäkemättömän myönteistä julkisuutta. Oli toteutunut diakonian perusajatukseen kuuluva tavoite mennä sinne, minne muu apu ei tavoita. Niille, jotka elävät köyhyydessä ja muiden vaikeiden kysymysten parissa, kirkon ja sen diakoniatyön profiilin muutos antaa toivoa. Kovenevien arvojen yhteiskunnassa kirkon tehtävänä on yhä vahvemmin tuoda esille niiden tietoa, joilla ei ole mahdollisuutta itse tuoda sitä esille. (Diakonian tutkimus 2010, 3–4.)

Yhteiskunnan myöntämistä avustuksista diakoniatyön asiakkaita koskettaa yleisimmin toimeentulotuki. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto, ja sen myöntää kunta. Tuki on tarveharkintaista, sitä myönnetään yleensä kuukaudeksi kerrallaan ja se lasketaan asiakkaan välttämättömien menojen mukaan. Toimeentulotukea maksetaan se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät käytettävissä olevat tulot ja varat. Yleensä toimeentulotuen asiakkaalla on tuloja, esimerkiksi työttömyysturva tai sairauspäiväraha. Myönnettävä toimeentulotuki on tällöin vastaavasti pienempi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a.)

Juntusen, Grönlundin ja Hiilamon (2006, 5) Viimeisellä luokulla-tutkimuksessa lähdettiin etsimään vastausta siihen, ovatko diakoniatyön asiakkaat pudonneet julkisten turverakkojen läpi. Diakoniatyön taloudelliseen avustamiseen sisältyy aina avunhakijan henkilökohtainen kohtaaminen ja elämäntilanteen purkaminen. Periaatteena on, että asiakas on käyttänyt kaikki mahdollisuutensa yhteiskunnan tarjoamiin tukiin ennen seu-

rakunnan avustuksen myöntämistä. Tämä edellyttää diakoniatyöntekijältä yksityiskoh-
taista työskentelyä, jossa selvitetään yhdessä asiakkaan kanssa hänen oikeutensa laki-
sääteiseen sosiaaliturvaan. Tapaamisen aikana tulee esille myös kokemuksia siitä, miten
asiakasta ylipäättään on kohdeltu tarveharkintaisen sosiaaliturvan asiakkaana. Viimeisel-
lä luukulla-tutkimus toi esille diakonian roolin viimesijaisen sosiaaliturvan puutteiden
paikkaajana. Diakonian taloudellisen avun asiakastasolla viimesijaisen turvan suurimpia
ongelmia olivat tietämättömyys oikeuksista tietynlaisiin etuuksiin, sosiaaliviranomais-
ten vaikea tavoitettavuus sekä sosiaaliturvan hakemiseen liittyvät hankaluudet. (Helin
ym. 2010, 89.)

4 YHTEISTYÖ JA VERKOSTOT

Yhteistyötä diakoniatyön kentällä tehdään sekä kirkon sisällä että yhteiskunnallisten
toimijoiden kanssa. Verkostoyhteistyö on tärkeää diakoniatyössä. Diakoniatyössä puhu-
taan hyvinvointivaltion sijaan usein hyvinvointiyhteiskunnasta. Käsité tuo valtion ja
kuntien rinnalle järjestöt, yritykset, erilaiset yhteisöt, verkostot, naapurustot, perheet ja
yksilöt. Seurakuntadiakoniassa on perinteisesti tehty yhteistyötä muun muassa vam-
mais-, lastensuojelu-, päihde-, ja vanhusjärjestöiden kanssa. Monet diakonian vapaaeh-
toiset toimivat samanaikaisesti sekä seurakunnassa että jossain seurakunnan kanssa yh-
teistyötä tekevässä järjestössä. Kolmas sektori, järjestöt ja kirkko tuottavat huomattavan
osan hyvinvointipalveluista ja paikkaavat julkisen turvan aukkoja. Kolmas sektori voi
saada viimesijaisen toimeentuloturvan tehtäviä, joita julkinen sektori ei täytä. (Helin
ym. 2010, 87–88.)

4.1 Diakoniatyön verkostot taloudellisessa avustamisessa

Tukikummit-säätiön takana on perustajien yhteinen huoli sellaisten nuorten puolesta,
jotka uhkaavat pudota yhteiskuntamme ulkopuolelle. Toimintaan on tullut mukaan kas-
vava joukko ihmisiä, jotka haluavat konkreettisesti auttaa lapsia Suomessa ja samalla
olla vakuuttuneita siitä, että apu menee sataprosenttisesti perille sinne, missä sitä eniten

tarvitaan. Säätiö toimii vapaaehtoisten avulla sekä nollakustannuksin. Avustukset kana-voidaan lyhentämättöminä perille Kirkon diakoniarahaston kautta. Kirkon diakoniatyö etsii avun tarpeessa olevia ihmisiä julkisen avun katvealueilta. Tuen saajan ei tarvitse kuulua mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Avustuksia myönnetään vain sellaisiin tarpeisiin ja kustannuksiin, joihin ei ole saatavissa yhteiskunnan tukea ja joita ei ole saatu eikä saada katettua muualta. Avustuksia myönnetään mm. harrastuskustannuksiin, harrastusvälineisiin, kurssi- ja kirjamaksuihin, materiaalihankintoihin, vaatemenoihin ja matkakustannuksiin. (Tukikummit i.a.)

Kirkon Diakoniarahasto on kirkon yhteinen avustusrahasto. KDR:n sääntöjen mukaan ”rahaston tarkoituksena on osana kirkon diakoniatyötä avustaa taloudellisesti ahdingossa olevia henkilöitä Suomessa.” (1 §) Tämä tarkoittaa sitä, että KDR:n tehtäväkenttä on rajattu, ja että KDR toimii yhteistyössä muiden diakoniatyötä tekevien kanssa. Kirkon Diakoniarahaston kanssa ei yksityishenkilö voi asioida suoraan vaan hänen on sovittava tapaaminen paikallisseurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa. Ensisijaisesti apu kuitenkin pyritään aina löytämään yhteistyössä sosiaalitoimen, velkaneuvonnan ja muiden paikallisten auttajatahojen kanssa. Kirkon diakoniarahaston avustusvarat koostuvat sille kerätyistä kolehdeista, yhteisvastuukeräyksen tuoton osuudesta sekä lahjoituksista. (Sakasti i.a.b.)

Suomen kirkon evankelis-luterilaiset seurakunnat ovat varsin itsenäisiä toimintayksiköjä, joilla on melko suuri toimintavapaus. Seurakunnat kuuluvat kuitenkin hiippakuntiin, joiden viranhaltijat tukevat, ohjaavat ja valvovat seurakuntien toimintaa. (Diakoniarometri 2013, 33.) Hiippakunta on piispan ja tuomiokapitulin johtama kirkollinen hallintoalue, joka koostuu seurakunnista ja seurakuntayhtymistä. Suomessa toimii yhdeksän luterilaisen kirkon hiippakuntaa ja kymmenen piispaa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.) Kirkon diakoniarahaston lisäksi myös hiippakunnissa ja seurakunnissa on vastaavia rahastoja. Haettavan avustuksen suuruus ja käyttötarkoitus ratkaisevat, lähetetäänkö hakemus seurakuntayhtymään, hiippakuntaan vai Kirkon Diakoniarahastoon. (Sakasti i.a.a.) Käytännössä esimerkiksi Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyöntekijät löytävät Tampereen hiippakunnan internetsivuilta diakoniaavustuksen hakemuskavakkeen.

4.2 Yhteistyökumppanit taloudellisessa avustamisessa

Kela hoitaa Suomessa asuvien perusturvaa eri elämäntilanteissa. Kelan asiakkaita ovat kaikki Suomessa asuvat sekä ulkomailla asuvat Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvat henkilöt. Kelan hoitamaan sosiaaliturvaan kuuluvat lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, asumistuki, opintotuki ja vähimmäiseläkkeet. Lisäksi Kela huolehtii vammaisuuksista, sotilasavustuksista sekä maahanmuuttajan tuesta. (Kela 2014.) Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivun uutisten mukaan perustoi-meentulotuen siirto Kelalle lisää yhdenvertaisuutta. Käsittely siirretään Kelalle vuoden 2017 alusta. Tarkoituksena on parantaa ihmisten yhdenvertaisuutta tuen saamisessa, tehostaa toimintaa ja vähentää kuntien tehtäviä tiukassa taloustilanteessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a.) Nykyisin suurin osa toimeentulotukipäätöksistä tehdään hakemuksen perusteella asiakasta tapaamatta. Tuen suuruudessa on myös kuntakohtaisia eroja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014b.)

Seurakuntien diakoniatyöllä on kaikista eniten yhteistyötä sosiaalitoimen toimeentuloyksikön kanssa: noin kahdella kolmasosalla seurakunnista on paljon tai melko paljon kontakteja tähän yhteistyötahoon. Tulos on yhdenmukainen tiedon kanssa, jonka mukaan taloudellinen avustaminen on seurakunnan diakoniatyön keskeisin työmuoto. Diakoniatyö joutuu paikkaamaan yhteiskunnan tarjoamien palvelujen aukkoja, koska 1990-luvulta alkaen sosiaaliturvan leikkausten johdosta ihmisten perusturva on vaarantunut. Seurakuntadiakoniolla on kutakuinkin yhtä paljon yhteistyötä oman seurakunnan muiden työalojen kanssa kuin sosiaaliviraston toimeentuloyksikön kanssa. (Diakoniabaro-metri 2013, 36–37.)

Kolmannen sektorin sekä julkisen sektorin yhteistyökumppaneita Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyössä ovat mm. Sininauha, Setlementti, Vankilalähetys, lähiökeskukset, Hämeenlinnan diakoniyhdistys, Saalem-seurakunta, Vapaa-kirkko, Rikosuhripäivystys, SLEY, Herättäjäyhdistys sekä Kansanlähetys. Yksi tutkimuksen haastatteluissa eniten mainituista on Sininauha, jonka tavoitteena on saada ihminen kiinnostumaan omasta elämästään. Yhdistys tekee työtä aineellisen, henkisen ja hengellisen hädän lievittämiseksi, kohdaten ihmiset vaikeuksien keskellä. (Sininauha i.a.) Yhdistys järjestää ruoka-avustustoimintaa, joka on myös diakoniatyön asiakkaille tärkeää.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen päätavoite on koota diakoniatyöntekijöiden kokemuksia ja käsityksiä taloudellisesta avustamisesta Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyön kehittämisen avuksi ja yhdeksi idealähteeksi. Alatavoitteina on kerätä kokemuksia ja ajatuksia seurakuntayhtymän diakoniatyön käytössä olevista hyvistä käytänteistä taloudellisen avustamisen kenttään liittyen. Lisäksi tavoitteena on selvittää löytyisikö ideoita siihen, miten nykypäivän taloudellisessa ahdingossa elävät seurakunnat pystyisivät tulevaisuudessa edelleen vastaamaan ihmisten hätään niukkenevista resursseista huolimatta. Olisiko mahdollista löytää uusia kanavia ja hyödyntää toisten hyviä käytänteitä? Jakaa kokemuksia?

Isossa seurakuntayhtymässä on diakoniatyön kentällä monenlaisia käytänteitä. Tutkimuksen tarkoituksena on omalta osaltaan myös pienessä mittakaavassa selvittää näitä ja kerätä hieman tietoa siitä, miten eri osissa seurakuntayhtymää toimitaan. Samoin tarkoituksena on kerätä tietoa mitä ajatuksia eri seurakunnissa diakoniatyön taloudellisen avustamisen problematiikasta on herännyt. Tarkoitus on selvittää yhtenäisten ohjeiden tarvetta, ajatuksia, joita niistä herää. Millaiseksi yhteistyö eri toimijoiden kanssa koetaan? Mistä on ollut eniten apua ja miten käytännössä saadaan ongelmat ratkaistua. Tarkoituksena ja tavoitteena on vertailla ison seurakunnan ja seurakuntayhtymään kuuluvien pienten seurakuntien tapaa toimia ja ratkaista taloudelliseen avustamiseen liittyviä pulmia. Tutkimuksen kautta on mahdollisuus selvittää hieman sitä, mitkä pulmat korostuvat eri osissa seurakuntayhtymän diakoniatyötä ja millaisia toiveita diakoniatyöntekijöillä on taloudellisen avustamisen kehittämiseksi. Lisäksi tarkoitus on selvittää, mitä muuta taloudellisen avustamisen yhteydessä tapahtuu, nouseeko avustamistilanteissa esille muita avustustarpeita, onko tarvetta sielunhoidolle?

Tutkimuksen tiedon keräys ja työstäminen sijoittuu myös omaan työyhteisöjen kehittämiseen liittyvään harjoitteluuni Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa. Näkökulma tutkimuksen tekemiseen muotoutui juuri keskusteluissa ja yhteistyössä Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyön kanssa. Esitettiin toive, että vertailisin ja haastattelisin juuri maaseutuseurakuntien ja kaupunkiseurakunnan diakoniatyöntekijöitä ja ehkä näin saisin kartoitettua erilaisia käytänteitä ja toiveita. Mahdollisesti tässä on

myös tilaisuus yhdessä miettiä ja työstää asiaa eteenpäin. Yleisesti ottaen tutkimuksessa kerätty tieto saattaa hyödyttää diakoniatyön kenttää hieman laajemminkin ja toimia osaltaan pienenä keskustelun käynnistäjänä? Tutkimuksen kenttää miettiessä oli myös rajattava aluetta, koska vastaavia tutkimuksia on tehty asiakkaan näkökulmasta. Samalla heräsi kiinnostus siihen, miten diakoniatyöntekijät kokevat taloudellisen avustamisen ja mitä ajatuksia heillä avustamisesta on. Onko taloudellinen avustaminen tärkeää?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön ympäristö

Opinnäytetyöni ympäristönä toimi Hämeenlinnan seurakuntayhtymä. Alun perin tarkoitukseni oli tutkia pienten ja suurten seurakuntien eroja taloudellisessa avustamisessa. Omasta seurakunnastani, Hämeenlinna-Vanajasta, tulleen ehdotuksen jälkeen päädyin Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyön tutkimiseen. Perehdyin pääasiassa Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniakeskuksessa tehtävään taloudelliseen avustamiseen ja sen ongelmakohtiin. Tarkoitus oli kuitenkin kartoittaa myös miten Hämeenlinna-Vanajassa tehtävä taloudellinen avustaminen eroaa yhtymän maaseudulle sijoittuvien seurakuntien toiminnasta.

Hämeenlinnan seurakunnat toimivat yhteistaloudessa eli ne muodostavat seurakuntayhtymän. Nykyinen seurakuntayhtymä on aloittanut toimintansa 1.1.2009. Hämeenlinnan seurakuntayhtymään kuuluvat seurakunnat ovat Hauho, Hämeenlinna-Vanaja, Kalvola, Lammi ja Tuulos. Seurakuntayhtymä huolehtii taloudesta ja henkilöstöasioista sekä kiinteistö- ja hautausoimesta. Muusta toiminnasta seurakunnat vastaavat itsenäisesti. (Hämeenlinnan seurakunnat i.a.)

Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien jäsenmäärät löytyvät Sakastin sivustojen tilastoista. Hauhon seurakunnassa oli tilastojen mukaan vuoden 2013 lopussa 3275 jäsentä. Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan, joka on yksi Suomen suurimmista luterilaisista seurakunnista, jäsenmäärä oli hieman yli 41 000. Kalvolan seurakunnan jäsen-

määrä oli 2934. Lammin seurakunnan jäsenmäärä oli tilaston mukaan 4498. Tuuloksen seurakunnan jäsenmäärä oli pienin, 1289 seurakuntalaista. (Sakasti 2013).

Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniakeskuksessa on tällä hetkellä 12 diakonian virkaa, joista kaksi viranhaltijaa on virkavapaalla, yksi virka on täyttämättä. Tällä hetkellä työssä on siis yhdeksän diakoniatyöntekijää. Lisäksi diakoniatoimistossa on yksi toimistosihteerin. Kalvolassa, Hauholla ja Lammilla on kussakin yksi työntekijä ja lisäksi Hauhon ja Lammin diakoniatyöntekijät huolehtivat Tuuloksen seurakunnan asiakkaista. Yhteiskunnallinen tilanne, joka on lisännyt avun tarvitsijoiden määrää, haastaa seurakunnan diakoniatyötä, varsinkin kun toimitaan vajaalla henkilöstöllä. Työtä on priorisoitava ja mietittävä mistä voidaan säästää, ketä autetaan, miten toimitaan ja miten saadaan toimintaan varatut rahat parhaiten riittämään. On pakko rajata toimintoja, pakko rajata autettavia ja euromäärää, jolla asiakasta autetaan.

Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniatyössä normaali käytäntö on, että taloudellista avustusta hakemaan tulevalta edellytetään toimeentulotukipäätöstä. Toimeentulotukipäätös edellytetään, koska päävastuu toimeentuloturvasta on kunnalla, ei seurakunnalla ja siksi toimeentulotuki on aina ensisijainen. Joissakin tapauksissa asiakkaalla ei ole mahdollisuutta toimeentulotukeen ja silloin ei ole syytä vaatia asiakasta asioimaan ensin perusturvan kanssa. Niissä tapauksissa, joissa asiakkaalla on toimeentulotukipäätös, diakoniatyöntekijä voi käydä sen läpi ja jos tarvetta on, ottaa yhteyttä kunnan sosiaalitoimeen. Usein seurakunnan diakonian ja kunnan sosiaalityön yhteistyöllä saadaan ratkaistua ongelmat, joiden käsitteleminen ilman yhteistyötä olisi hankalaa.

Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa taloudellista avustamista säätelee diakoniatyön johtokunnan hyväksymä, diakoniatyöntekijöiden valmisteleva säännöstö. Säännöt ovat vuodelta 2011 ja uusi säännöstö on valmisteltavana. Säännöissä on määritelty, että Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniatyön talousarviossa varataan määräraha diakonia-avustuksiin. Lisäksi diakoniatyön johtokunta voi myöntää avustuksia Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniarahastosta. Yhtenäisistä periaatteista sanotaan vielä, että yhtenäinen käytäntö lisää asiakkaiden tasapuolista kohtelua ja on työntekijöiden ja luottamushenkilöiden tukena päätöksiä tehtäessä. Avustustoiminnan periaatteet hyväksyy diakoniatyön johtokunta ja ne annetaan tiedoksi kirkkoneuvostolle. Avustamisen käytäntöön liittyviä ohjeita on paljon ja yksityiskohtaisia, esim. yksittäisen diakonia-

työntekijän valtuudet myöntää avustuksia on määritelty, samoin työparin päättämien avustusten rajat. Kielteisen päätöksen perusteet on myös kirjattu. (Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Diakoniatyö, 2011.) Seurakuntayhtymän pienemmissä seurakunnissa tarkkoja, päivitettyjä taloudellisen avustamisen säännöstöjä ei ole olemassa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmää valitessani yritin miettiä, miten saan parhaiten esille tutkimuksen kohteena olevan asian käsittelyn ja kehitystyön. Laadullinen tutkimus on taloudellisen avustamisen tutkimuksessa mielestäni hyvä tutkimusmenetelmä lähestyä aihetta. Määrällisen tutkimuksenkin avulla aihetta olisi voinut lähestyä; kuitenkin kysymys on ehkä lähestymistavasta ja tavasta tehdä työtä. Kyse on myös siitä, millaisia tuloksia tutkimukseltaan odottaa. Laadullinen tutkimus tuntui mielekkäältä myös, koska sen avulla voi syventyä haastattelujen keinoin siihen, miten diakoniatyöntekijät kokevat taloudellisen avustamisen. Se auttoi myös kartoittamaan mitkä ovat heidän mielestään ajankohittaisia kehittämistarpeita ja ylipäätään tutkia sitä, mitä toiveita ja uusia ajatuksia kokeneilta diakoniatyöntekijöiltä nousee. Laadullinen tutkimusmenetelmä antoi mahdollisuudet kartoittaa tutkimuskysymyksiin liittyviä asioita sekä etsiä uusia näkökulmia. Tällöin tavallisimmin käytetään strategiana kvalitatiivista tutkimusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 138.)

Laadullinen menetelmä tuntui parhaalta valinnalta, koska mm. Eskola ja Suoranta (2003, 15) korostavat, että laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiänsuhtaan tekstiä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma myös parhaimmillaan elää tutkimushankkeen mukana. Kuvatun kaltainen, ehkä hieman vapaammin etenevä, luova tapa edetä tutkimuksen mukana tuntui enemmän omalta tavalta tutkia.

6.3 Aineiston hankinta

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty haastattelua. Haastattelu on tehty käytännössä kahdenkeskisessä haastattelutilanteessa, jossa haastattelu on tal-

lennettu äänittämällä. Haastateltavina oli kolme Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniakeskuksen vastaanottotyötä tekevää diakoniatyöntekijää sekä kolmen Hämeenlinnan seurakuntayhtymään kuuluvan seurakunnan, Hauhon, Kalvolan ja Lammin, diakoniatyöntekijää. Tuuloksen seurakunta kuuluu myös alueeseen mutta sillä ei ole omaa diakoniatyöntekijää, Hauhon ja Lammin työntekijät hoitavat tarvittaessa apua hakevat asiakkaat. Aineistoa kerätessäni vierailin henkilökohtaisesti kussakin seurakunnassa, sen diakoniatyöntekijän luona. Ensimmäinen vierailukohde oli Hauhon seurakunta, sen jälkeen kävin Lammilla ja viimeiseksi Kalvolassa.

Maaseudun seurakuntien diakoniatyöntekijöiden haastattelujen jälkeen vuorossa olivat Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniatyöntekijät. Tarkoituksena oli kartoittaa avustamisen parissa tehtävää työtä sekä diakoniatyöntekijöiden toiveita, ehdotuksia ja näkemyksiä työn kehittämistä. Analysoimalla ja yhteen vetämällä näitä saataisiin ehkä jotain uutta kehittämistyön pohjaksi. Mielenkiintoista aineiston hankinnassa olivat myös itse vierailut seurakuntayhtymämme maaseudulla työtä tekevien diakoniatyöntekijöiden luona. Konkreettisesti tuli esille ympäristön erilaisuus verrattaessa kaupunkiympäristössä työtään tekevien diakoniatyöntekijöiden arkeen. Työtavat, kulttuuri, ympäristö ja elintapojen erilaisuus näkyvät varmasti työssä ja niissä ongelmissa, joihin apua haetaan.

Tutkimushaastattelun lajiksi valikoitui teemahaastattelu. Teemahaastattelussa mennään siihen, mikä haastattelussa on kaikkein oleellisinta, yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä mahdollistaa sen, että haastattelu ei etenekään tutkijan näkökulmasta vaan tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän niille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kun sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Avoimuudessaan teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on lähellä syvähaastattelua. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelua sovelsin siten, että haastateltava sai itselleen käsiteltävät teemat luettelon muodossa, itselläni oli teemojen lisäksi yksityiskohtaisempia kysymyksiä haastattelun tukena. Haastattelulomake löytyy tutkimuksen liitteestä. Haastattelut kestivät ajallisesti n. 1 – 2 tuntia. Yksi haastattelu jouduttiin keskeyttämään diakoniatyöntekijän kiireellisen työtehtävän takia ja sitä jatkettiin myöhemmin uudelleen.

Haastattelukysymykset jaoteltiin teemoittain ja teemalista annettiin haastattelutilanteessa haastateltavalle haastattelun jäsentämisen avuksi. Haastattelut on kaikki purettu kirjalliseen muotoon litteroimalla. Aineistonkeruumenetelmän valinnassa päädyin haastatteluun sen joustavuuden takia. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikais-ta väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Tällaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi postikyselyssä, jossa kaikki vastaajat saavat samanlaisen lomakkeen.

Joustavaa haastattelussa on myös se, että kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. Laadullisen tutkimuksen haastattelu voidaan pitää joustavana myös siksi, että siinä haastattelua ei ymmärretä tietokilpailuksi. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Haastattelujen litterointi suoritettiin siirtämällä aineisto äänitallenteesta Wordtekstinkäsittelyohjelmalla kirjalliseen muotoon tietokoneen muistiin sekä muistitikulle. Litteroitua aineistoa tutkimuksessa kertyi kuudelta haastateltavalta yhteensä 37,5 sivua.

6.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston käsittelyyn perustuvassa tutkimuksessa analyysia tapahtuu kaikissa vaiheissa ensilukemisesta alkaen. Analyysia ei voi erottaa omaksi erilliseksi vaiheekseen. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 166.) Laadullisista tavoista kerätä aineistoja on keskusteltu suhteellisen paljon, kun taas siitä, mitä olisi tehtävä keräyksen jälkeen, on kirjoitettu melko vähän. Erityisesti laadullisten aineistojen analysointi on tuottanut päänvaivaa. (Eskola & Suoranta 2000, 137.)

Alasuutari (2011, 39–40) toteaa kirjassaan, että laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Tällaisen erotte-lun voi tehdä vain analyttisesti; käytännössä ne nivoutuvat aina toisiinsa. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta ”olennaista”, vaikka samassakin tutkimuk-sessa aineistoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. (Alasuutari 2011, 39–40.)

Olellaisen erottaminen on tärkeää tutkimuksenkin teossa, sen erottaminen, mikä on tärkeää. On tärkeää, että aineiston analysoinnin lomassa löytyy ”punainen lanka”, joka kuljettaa lukijaa tutkimustiedon läpi.

Menetelmänä aineiston analyysissä käytin sisällönanalyysimenetelmää. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tiivistettynä kolme päävaihetta. Ensimmäiseksi pelkistäminen eli redusointi, jossa analysoitava informaatio voi olla esim. auki kirjoitettu haastatteluaineisto, joka pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolellainen pois. Toiseksi aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimitetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Klusteroinnissa luodaan pohja kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle. Kolmas vaihe on aineiston abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olellainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämisestä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–112.)

Aineiston analyysivaiheessa karsin ensin aineistosta epäolellaista tietoa pois. Seuraavassa käsittelyvaiheessa käytin apuna värikoodeja. Koodasin aineiston luokittelua varten aineistosta poimitut merkitykselliset kohdat värikoodilla ja ryhmittelin näin aineiston tutkimuksen kirjoitustyötä varten. Kolmannessa vaiheessa yritin erottaa tutkimuksen kannalta olellaista tietoa ja valitsin aineiston, jonka siirsin tutkimustuloksiin.

6.5 Ongelmakohtia tutkimuksen teossa

Ensimmäisen tutkimuksen tekeminen on haasteellista. Yllätyksekseni tutkimuksen tekeminen oli kuitenkin hyvin mielenkiintoista. Moni asia eteni yrityksen ja erehdyksen

kautta, onneksi tietokoneella tekstin muokkaus onnistuu suhteellisen kivuttomasti. Tutkimushaastattelun tekeminen ja tutkimuksessa eteneminen oli uutta ja eteneminen meni alkuun väärässä järjestyksessä. Ehdin aloittaa haastattelujen teon ennen kuin ohjaava opettaja ehti antaa palautetta tutkimuskysymyksistä. Niitä piti siis muokata ja toisesta haastattelusta eteenpäin oli käytössä uusi, jämäkämpi kysymysrunko teemoitteluineen. Haastattelujen tekeminen ja litterointi saattaisivat olla vähemmän työläitä ja sujua helpommin jos käytössä olisi puhelimen sijasta varsinaiseen äänityskäyttöön suunniteltu tekninen laite. Haastatteluja tehdessä huomasin myös oman haastattelutekniikan pikku hiljaa kehittyvän. Haastattelijan kannattaa olla pääosin hiljaa ja antaa haastateltavan miettiä ja vastata rauhassa. Hiljaisuus ja tauko voivat olla tärkeitä. Kuten Hirsjärvi & Hurme (2001, 121) toteavat, kokemuksen lisääntyessä haastattelijalla saa kuitenkin huomata, että hiljaisuus voi synnyttää syvällisemmän vastauksen. Jo litteroinnin kannalta on teknisesti taloudellisempaa, että luottaa haastatteluteemoihinsa ja kysymyksiinsä. Lisää haastetta tutkimuksen tekoon aiheutti tietokoneen yllättävä rikkoontuminen kesken rankimman työrupeaman. Onneksi materiaali oli tikulla sekä sähköpostissa mutta oman haasteellisuutensa aikatauluun uuden tietokoneen ja tekstinkäsittelyohjelman hankkiminen aiheutti. Tutkimuksen teossa olisikin hyvä varautua etukäteen yllättäviin käänteisiin ja aikaa varattava myös näiden selvittelyyn.

Yksi ongelmakohta tutkimuksen teossa perheellisellä, työssä käyvällä ja siinä sivussa opiskelevalla, on ajankäyttö. Oma elämä ja opiskelu pitäisi pystyä aikatauluttamaan ja sitä hallitsemaan, mikä lienee käytännössä mahdotonta, aina tulee yllätyksiä ja aikataulun muutoksia, ilman tietokoneen sammumistakin. Elämä ei yleensä mene niin kuin sitä itse suunnittelee. Jonkinlainen kalenteri tutkimuksen teossa on tarpeen ja siinä on pakko mahdollisuuksien mukaan pitäytyä. Joskus on myös todettava tutkimuksen teon riittävän ja tyydyttävä lopputulokseen. Loputtomiin ei ole aiheellista jatkaa yhden tutkimuksen parissa. Yksin tutkimusta tehdessä omat voimavarat hahmottaa ja oppii tuntemaan hyvin. Yksin työskennellessä on toisaalta mahdollista tehdä työtä oman aikataulunsa mukaisesti, joustuen elämäntilanteen ja perheen mukaan.

6.6 Laatu, luotettavuus ja eettisyys tutkimuksen teossa

Laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko. Eduksi on myös se, että mietitään ennalta, miten teemoja voidaan syventää, ja pohditaan vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja. Haastattelun laatua parantaa se, että haastattelu litteroidaan niin nopeasti kuin mahdollista, varsinkin jos tutkija itse sekä haastattelee että litteroi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184–185.) Yksin työtä tekeväälle tutkijalle tämä kuitenkin saattaa asettaa aikataulullisia ongelmia mutta toisaalta sujuvoittaa haastattelujen purkoa, koska asiat ovat vielä tuoreena mielessä.

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Jos vain osaa haastateltavista on haastateltu, tai jos tallenteiden kuuluvuus on huonoa, ei haastattelu ole välttämättä luotettava. Jos litterointi noudattaa eri sääntöjä alussa ja lopussa tai jos luokittelu on sattumanvaraista, haastatteluaineistoa ei voida sanoa luotettavaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 185.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Esimerkiksi haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa kerrotaan olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot kerättiin. Samoin kerrotaan haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa ja myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 23–27) korostavat, että eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Muun muassa opetusministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeet tieteellisten menettelytapojen noudattamiseen. Ohjeiden mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu mm., että tutkija ja tieteelliset asiantuntijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Nämä toimintatavat tarkoittavat rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Lisäksi heidän tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkistaessaan. Heidän kuuluu myös ottaa muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat näiden työtä ja

antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan. Tutkimuksen tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Ohjeissa kerrotaan myös tutkimusryhmän jäsenten asemasta ja oikeuksista sekä rahoituslähteiden ja tutkimuksen suorittamisen kannalta merkitykselliset muut sidonnaisuudet tulee ilmoittaa ja raportoida. Lisäksi tulee noudattaa hyvää hallintokäytäntöä ja henkilöstö- ja taloushallintoa.

Epärehellisyyttä on vältettävä tutkimustyön kaikissa vaiheissa. Huomioon on otettava ainakin seuraavat keskeiset periaatteet:

- toisten tekstiä ei plagioida
- tutkijan ei pidä plagioida itseään, omia tutkimuksiaan
- tuloksia ei yleistetä kritiikittömästi, tuloksia ei sepitetä eikä niitä kaunistella
- raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista
- toisten tutkijoiden osuutta ei vähätellä
- tutkimukseen myönnettyjä määrärahoja ei käytetä väärin tarkoituksiin

Edellä oleviin eettisiin kysymyksiin kuuluvat myös monet aineistonhankinnan juridiikkaan ja aineistojen anonymisointiin ja arkistointiin liittyvät seikat. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–27.)

Tutkimusta tehdessä minulla oli käytännön haastatteluihin johtavan diakoniatyöntekijän lupa. Kysyin myös jokaiselta diakoniatyöntekijältä lupaa haastatella heitä ja sovin haastatteluajasta jokaisen kanssa etukäteen henkilökohtaisesti. Aihe oli heillä etukäteen tiedossa ja sovimme, että asiat ja mielipiteet tulevat anonymyminä esille. Tiedossa oli myös, että litteroisin aineiston. Haastattelun nauhoittaminen sopi kaikille. Kukaan ei vastustanut tutkimustapaa, kaikille aineiston käsittelytapa sopi.

Tutkimuksen valmistumisen jälkeen haastattelunauhoitukset poistetaan puhelimen muistista ja litteroidut haastattelut tietokoneen muistista ja muistitikulta. Tulosteet litteroiduista haastatteluista arkistoidaan tutkimusmappiin muun talletetun materiaalin kanssa sekä säilytetään varmassa paikassa.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Aineistoa purkaessani päädyin tuomaan tulokset esille pääasiassa teemoittain, osittain suojatakseni yksittäisen diakoniatyöntekijän mielipiteitä, osittain siksi, että teemat näyttäisivät kokoavan materiaalin parhaiten yhteen. Haastateltavien kommentteja en ole halunnut liikaa tiivistää, pääasiassa sen takia, että halusin säilyttää heidän äänensä ja mahdollisen tunteen ajatusten takana.

7.1 Taloudellisen avustamisen reunaehdot

Hauho ja Kalvola ovat tutkimuksen kohteena olevista seurakunnista suurin piirtein samankokoisia, Lammi hieman suurempi. Hämeenlinna-Vanaja kaupunkiseurakuntana on omaa kokoluokkaansa. Lammilla ja Kalvolassa taloudelliseen avustamiseen budjetissa varattu summa oli samansuuruinen, Hauholla merkittävästi pienempi. Seurakuntalaisten määrään suhteutettuna Lammi, Kalvola ja Hämeenlinna-Vanaja käyttävät taloudelliseen avustamiseen suhteessa saman verran rahaa. Hauholla budjetin pienuutta paikkaa avustustyön taustalla oleva huomattava testamenttilahjoitus.

Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakunnista tarkimmat säännöt ja ohjeistukset ovat Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa; pienemmissä seurakunnissa niitä ei joko ole ollenkaan tai sitten on olemassa ylimalkainen käytäntö. Maaseutuseurakuntien diakoniatyöntekijät pitäisivät pääosin hyvänä tarkemman ohjeistuksen olemassaoloa, jossain vaiheessa on sellaiselle esitetty toivettakin. Mahdollinen yhteinen ohjeistus koettaisiin työntekijälle selustaksi tehdä päätöksiä. Kritiikkiäkin asia herättää, ja haastatteluissa nousi esille ajatus siitä, että yhteinen ohjeistus ei tule toimimaan, siihen voidaan ehkä joskus mennäkin mutta se vaatii myös aikaa. Avustussummat seurakuntien välillä ovat niin erilaiset, että jos yhteiseen käytäntöön mennään, pitäisi maaseutuseurakunnissa saada summia aika lailla nostettua. Tällä hetkellä haastattelujen mukaan ihmiset ovat aika eriarvoisessa asemassa sen perusteella, missä päin Hämeenlinnaa he asuvat. Joka seurakunnalla on oma budjettinsa, toisilla on testamenttirahoja, toisilla ei ole. Yhteiset käytännöt koetaan kuitenkin suurin piirtein samoiksi. Kaikki noudattavat diakonian yhteistä käytäntöä. Rahavarojen pienentyessä koko ajan koettiin ajankohtaiseksi miettiä

yhteistyötä jos kehitys jatkuu. Kaupungissa yhteiset säännöt nähdään ehkä toisin, tarvetta yhteisille säännöille ei nähdä ajankohtaisena; ”*Ei. Koska seurakuntayhtymässä alueet on erilaisia....mut se mun mielestä olis hyvä, että seurakuntayhtymän sisällä jotenkin enemmän keskusteltaisiin ett minkälaisia avustustarvitsijoita on, minkälaisia käytäntöjä on. Että en mäkään välttämättä tiedä miten jossakin muualla avustetaan.*”

Maaseudulla pienemmissä seurakunnissa diakoniatyöntekijät eivät toisaalta pitäneet tarkkojen sääntöjen puutetta ongelmana koska ”*taloudellinen avustaminen on niinkun sellainen marginaalinen asia ja niihin sääntöihin ei oo tarvinnu sitten niin paljon paneutua. Ettei oo niinku sellaista jokapäiväistä asiaa sitten kuitenkaan.*” Isommissa avustustilanteissa keskustellaan avustusten määrästä ja myöntämisestä kirkkoherran tai papiston kanssa sekä mahdollisesti diakoniatyöryhmässä.

Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa taloudellinen avustaminen on arkipäivää, ja eräs diakoniatyöntekijä toteaaakin periaatteenaan olevan, että kun asiakas tulee ensimmäistä kertaa vastaanotolle, ja jos estettä ei ole, niin hän avustaa. Jos avustaminen toistuu niin kriteerit tiukkenevat, koska säännöissä on ehto, että samaan kriisiin ei useampaa kertaa saa taloudellista apua antaa. Haastateltava kertoo, että tämän jälkeen täytyy alkaa pohtia syitä ihan jo ensimmäisellä kerralla, kun ihminen tulee hakemaan apua. Täytyy kartoittaa, miksi apua haetaan, mistä sitä on jo haettu, mitä asiakas voisi itse tehdä tilanteensa hyväksi ja mitä diakonia voisi tehdä. Diakoniatyössä näkyvät myös sosiaalitoimen vaikeudet järjestää toimintaansa tilojen kosteusongelmien takia. Kosteusongelmat ovat aiheuttaneet sairastumisia ja muuton väliaikaistiloihin. Kaiken tämän vuoksi aikarajoista kiinni pitäminen on vaikeutunut. Päätöksen saaminen toimeentulotukeen kestää kahdesta kolmeen viikkoa, ja näissä tapauksissa diakoniatuimisto joutuu usein antamaan ruokarahaa. Toimeentulotuen ensisijaisuudesta on olemassa tietyt kriteerit ja toimeentulotukipäätöksen pitäisi olla mukana. Silti käytännössä joudutaan joustamaan, etteivät asiakkaat joutuisi kohtuuttomaan asemaan päätöksen saamisen venyessä. Eräs diakoniatyöntekijöistä kertoo miettivänsä, miten asiakkaan elämään voisi vaikuttaa enemmän niin, että sillä olisi pitkällä aikavälillä merkitystä. ”*Elämäntilanne ja mitä on tapahtunut ja miten joutunut siihen tilanteeseen, mitä tällä hetkellä on ja miten sitä vois kokonaisvaltaisesti auttaa, se ihminen pääsis sieltä ahdingostaan ylös, että se on meidän taloustiimin tai diakonian tehtävä, että se ihminen ei jäis pelkästään, että tää olis laastaria.*” Yksi diakoniatyöntekijöistä mainitseekin seurakuntayhtymän diakoniatyössä

tavoitteena olevan; *"kokonaisvaltainen auttaminen on se meidän perustavoite että ihminen kokonaisuutena tulisi autetuksi. Niillä resursseilla kuin meillä on mahdollista."*

Taloudellisen avustamisen tarpeellisuus puhututti useassa kohtaa ja eräs diakoniatyöntekijä totesi haastattelussaan: *"On paljon sitä keskustelua, että kuuluuko se niinkun olenkaan se taloudellinen avustaminen diakoniatyöhön, ja sitten, että onko se kivaa avustaa vai eikö se oo kivaa? Niin sitähan mä oon ite aina sanonu, että että se ei ole kivaa koska siinä käyttää valtaa, niin siinähan on hirvittävä vastuukin. Vallan kanssa. Että ett tota siihenhän pitäis suhtautua hyvinkin nöyrästi."* Haastateltava koki taloudellisen auttamisen vastuun raskaana. Työ ei ole mitenkään kivaa. Hän mietti taloudellista avustamista vastustavien diakoniatyöntekijöiden motiivia, johtuuko se siitä, että työstä on mukavuus kaukana? Olisi paljon mukavampi keskustella kaikesta muusta jos jättäisi talous- ja raha-asiat pois.

7.2 Taloudellisen avustamisen käytäntö

Haastattelujen mukaan diakoniatyön asiakkailta on pääsääntöisesti mukanaan toimeentulotukipäätös. Toimeentulotukipäätöksestä näkyvät suoraan tietyt perusasiat. Tuli esille myös se, että on niitäkin, joilla ei ole oikeuksia hakea toimeentulotukea. Esim. yrittäjien tilanne on hankala. Yleensä asiakkailta on mukanaan kuitenkin vähintään palkkaerittely tai tiliotteet. Osan pääsee katsomaan myös netistä jos papereita ei ole mukana; tiliotteet, Kelan sivut ja Lindorff. Tätä päivää on kuitenkin se, että mukana on tiedonhakuun sopivia laitteita tai paperit jo valmiina. Tiedot on kuitenkin vastaanotolla haettava.

Ruoka on edelleen tärkeä osa taloudellista avustamista. Varsinkin maaseudulla, eli Kalvolassa, Hauholla ja Lammilla jaetaan paljon EU-ruokaa. Satunnaisesti sitä on tarjolla myös Hämeenlinna-Vanajassa. Ruoan ostamiseen annetaan maaseudulla ostososoituksia, Hämeenlinna-Vanajassa s-ketjun lahjakortteja, joskus myös ostososoituksia. Tässä yhteydessä nousee esiin myös muu avustaminen esim. neuvonta. Ohjaus koetaan tärkeäksi osaksi taloudellista avustamista. *"Ne on sellasia niinku rahanarvoisia ohjeita, tai sitten vaan yleinen rauha hakea niitä kun saa ne ohjeet kun se hätäntyminen tai se paniikitilanne saadaan niin kuin ohitte. Niin sitä nyt varsinkin on vaikee rahassa sanoa, mutta joskus ne ohjeet on, että siinä oikeesti se ihminen säästää."* Diakoniatyön taloudelliseen avustamiseen kuuluu haastateltavien mukaan myös se, että otetaan esim.

velkoihin yhteyttä ja neuvotellaan maksuaikoja tai maksuaikatauluja ja – suunnitelmia. Kysytään todellinen tilanne, mitä velkoja ja rästejä todellisuudessa on. Monella on velkaa ja asioiden selvittäminen helpottaa. On helpottavaa tietää mikä takaisinmaksuaikataulu on, tietää ettei kaikki laukea heti maksettavaksi. Ihmisen mieltä rauhoittaa paljon se kun otetaan yhteyttä velkoihin ja yrityksiin, joihin ollaan velkaa. Kun asiat selviävät saa nukuttua hieman paremmin, ei tarvitse valvoa öitä ja miettiä mitä kauheaa on tapahtumassa, miten tähän on ajauduttu. Paljon riippuu ihmisen voimavaroista ja siitä minkälaista verkostoa ylipäättään on tukena, mistä apua on mahdollista saada. Asioitten järjestäminen ei ole pelkästään sitä, että on rahaa laskuihin, vaan jos perheessä on lapsia, niin arki on saatava järjestettyä ja toimimaan. Vanhemmillä on oltava voimavaroja muuhunkin kuin talousasioitten pyörittämiseen.

Taloudellisen avustamisen käytäntö diakoniatyössä eroaa sosiaalitoimiston toimintatavoista. Sosiaalitoimistosta on erään haastateltavan mukaan tullut hyvää palautetta siitä, että diakoniatyöntekijöillä on aikaa, mahdollisuus antaa ihmiselle aikaa ja kuunnella. Sosiaalitoimistossa sitä ei tunnu olevan.

Maaseudulla sosiaalinen paine asettaa rajoituksia ja ehkäisee asiakkaiden kontakteja. Haastateltavan mukaan maalaispaikkakunnalla avun hakeminen on rajallisempaa ja sitä ei ehkä tulla niin helposti hakemaan kuin kaupunkiseurakunnasta. Maaseudulla ihmiset tuntevat toinen toisensa. Myös se, että tuntee ihmisen, keneltä tulee avustusta pyytämään, tekee hakemisen vaikeaksi. Maaseudulla koettiin myös, että diakoniatyön ei pitäisi olla sosiaalitoimen jatke. *”Eli kyllä tän pitäis olla semmonen paikka jonne todella viimeiseks tultais sitä taloudellista apua hakeen eli meidän pitäis muussa profiloitua niinkun enemmän. Että jäis enemmän aikaa vaikka kotikäynneille.”*

7.3 Tärkeimmät yhteistyöverkostot

Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita seurakuntayhtymän diakoniatyössä ovat diakoniatyöntekijöiden mukaan mm. sosiaalitoimi, Kela ja Sininauha. Lisäksi haastatteluissa mainittiin adventtiseurakunta, Spr, Leijonat, Kirkon Diakoniarahasto, Tukikummit ja sosiaaliasiamies. *”Mutta ehdottomia ykköskärki auttamisjärjestelmiä kela ja sosiaalitoimi ja Sininauha, kolmen kärki.”* Velkaneuvonta tuli myös esille haastatteluissa, tosin

sen heikkoudeksi mainittiin saavuttamattomuus, eli pitkät jonot. *"Velkaneuvonta, se on yks sellanen sivutekijä mutta sanotaanko, että kunnalliseen velkaneuvontaan on aika rajut ehdot, että miten sinne ihminen pääsee. Joissain määrin koitetaan tukea heitä siinä velkaneuvonnassa mutta sinnehän on pitkät jonot, puol vuotta ainakin....Me koitetaan nyt tällä omalla meidän taloudellisella velkaselvittämisellä, mikä se nyt on ollu, niin tukea sitä kun ihminen odottaa pääsyä sinne, ettei se vajoais sen mukana, ei me kilpailla."* Hämeenlinna-Vanajan seurakunnassa on hyvä mahdollisuus taloudelliseen velkaselvittämiseen oman taloudellisen neuvonantajan ja diakoniatyöntekijän yhteistyön ansiosta. Tarve paljon suurempaankin velka- ja talousneuvontaan ehkä olisi. Pienissä seurakunnissa tätä mahdollisuutta ei diakoniatyön asiakkailta Hämeenlinnan seurakuntayhtymässä ole.

Yhteyden sosiaalitoimeen toivottiin olevan parempi. Olisi hyvä neuvotella yhdessä avustamisesta ja olla todellisessa yhteistyössä. *"Ja totta kai se on aina sitten hyvä jos olis jotenkin sellasta niinkun luontevampaa, tai helpompaa toi, se yhteistyö tonne sosiaalitoimeen, että kun heilläkin on mahdollisuus siihen harkinnanvaraiseen ja ennaltaehkäisevään. Niin se yhteyshän ei ole mitenkään niin kuin ole liian hyvä.* Haastatteluissa tuli ilmi, että nykyisin yhteistyössä ollaan silloin, kun on kova hätätilanne. Silloin keskustellaan siitä, kuka auttaa ja kuinka paljon, kenelle auttaminen kuuluu. *"Onks tässä kysymys armosta vai onks tässä kysymys jostakin perusturvasta.."* Yhteydet sosiaalitoimeen ovat tärkeitä kaikille haastatelluille, ja toiveita yhteistyön parantamisesta löytyi myös. Diakoniatyöntekijät kokevat, että olisi hyvä olla tuttu sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa. Olisi hyvä tuntea toinen edes ulkonäöltä, tietää minkälainen koulutus toisella on ja minkälainen työnkuva. Näin helpotettaisiin molemminpuolista yhteydenottoa. Tähän asti tilanne on ollut se, että diakoniatoimi on enemmän yhteydessä sosiaalitoimeen kuin sosiaalitoimi diakoniatyöhön. Vastavuoroisuus koettaisiin hyödylliseksi.

7.4 Hyvät käytännöt

Hyvät käytännöt puhututtivat diakoniatyöntekijöitä ja mietittiin sekä jo löytyneitä hyviä käytäntöjä että mahdollisia uusia tapoja toimia. Haastatteluissa tuli esille tärkeä huomio siitä, että diakoniatyöntekijöillä on aikaa kuunnella asiakasta ja mahdollisesti keskustella myös hengellisistä ja henkisistä kysymyksistä. *"Meillä on aikaa kuunnella ja silloin*

me päästään myöskin sitten keskusteleen niistä muistakin asioista mitkä ei liity suoraan siihen rahaan. Tulee nää henkiset ja hengelliset kysymykset. Että mitä järkeä tässä kaikessa on ja sitten se auttaa taas siihen jaksamiseen kun saa sitten puhua siitä, niinku siitä kaikesta. Haastatteluissa tuli esille näkökulma, että olisi huono käytäntö jos seurakuntayhtymän diakoniatyöhön tulisi liikaa sääntöjä, että ei voisi eikä pystyisi auttamaan. On hyvä, että voidaan katsoa asiakkaan kokonaistilannetta ja käyttää harkintaa.

Diakoniatyön koettiin omaavan vahvuuksia ja ominaisuuksia, joita sosiaalitoimistolla ei ole. Diakoniatyön taloudelliseen avustamiseen kuuluvat sielunhoito ja mahdollisuus ottaa ihminen kokonaisuutena huomioon. Asiakkaan elämään kuuluvat Lindorffin laskut ja koko hänen perhepiirinsä. Perhepiirin käsitys diakoniatyössä voi olla laajempi kuin sosiaalityössä, siihen kuuluvat kaikki ne henkilöt, jotka asiakkaan elämään kuuluvat. Diakoniatyössä voidaan ottaa huomioon koko todellisuus. Sosiaalityössä todellista kokonaisuutta ei saa huomioida tai tarvitse ottaa huomioon. Ihmisen elämänpiirin huomiointi ja havainnoiminen ovat diakoniatyön vahvuuksia, voidaan ottaa ihminen huomioon kokonaisuutena; ”*On minusta arvo sinänsä sekin, että ihminen saa olla olemassa kaikkine huolinensa, kaikkine perheinensä, kaikkineensa. Että ei erotella liikaa, että tästä mä voin puhua. Ja meillä on vielä sekin, että totta kai me voidaan käydä vielä kotona. Sehän monta kertaa kertoo siitä ihmisestä ihan hirveesti. Kotona voi olla just niitä mummoja tai naapurin tätejä, jotka kuuluu siihen yhteyteen.*”

Hyväksi käytännöksi haastatteluissa nousi yhden diakoniatyöntekijän ajatus siitä, että kotikäyntejä olisi hyvä lisätä. ”*Kun sä meet joskus asiakkaalle, niin sä koetkin yllätyksen kun se onkin täynnä uusinta elektroniikkaa. Eli valinnoista, eli mihin ihminen käyttää rahansa. Kotikäyntejä pitäis lisätä. Se on ainut asia mistä supistetaan koska aika ei riitä. Niitä pitäis tehdä enemmän. Siitä saa aika hyvän tsekkauksen, ihmisen kotikäynnistä.*”

Hyvänä käytäntönä nousevat haastatteluista esille myös asiakaslähtöisyys ja raamit työskentelylle: ”*Aina ei voi sitten niinkun vastata siihen, mitä ihminen haluaa mutta, mut se, että et niinku kuulis sen tarpeen, mikä sillä ihmisellä on, ettei ois sillein niin putkiaivolla tekis sitä, että nyt kun on nää säännöt niin tehdään.*” Hyväksi käytännöksi koettiin kuitenkin Hämeenlinna-Vanajassa raamit, jotka luovat tasa-arvoisuutta. Ettei käy niin, että avun saanti riippuisi siitä kenen työntekijän luo asiakas menee, eikä siitä,

minkälaisen hätätilanteen diakoniatyöntekijä näkee tärkeämmäksi avustuksen kannalta. Raamien olemassaolo takaa sen, ettei jokainen voi tehdä aivan oman tahtonsa mukaan. Haastattelujen mukaan myös pienikin apu nähdään tärkeänä; *"Pienikin summa voi olla siinä tilanteessa, kun on näitä avioerojakin ollut tässä ja muita, yhtään pysty sitä tilannetta muuten korjaamaan mutta se antaa sellaista toivoa ja lohtua siihen tilanteeseen. Niin sillä tavalla, että se elämä ei nyt oo ihan kaatumassa."*

7.5 Kehitystarpeet

Kehitystarpeita kaiken kaikkiaan tulee diakoniatyöntekijöiden mukaan kasvattamaan laman syveneminen ja apua hakevien ihmisten määrän kasvu. Kaikki päätökset, joita yhteiskunnan taholta tehdään, sekä leikkaukset sosiaalitukiin yms. vaikeuttavat ihmisten tilannetta. Mikään työpaikka ei ole enää varma, eivät edes kirkon työpaikat. Miten tähän epävarmuuteen vastataan ja varaudutaan? Haastavaa on, että epävarmuus on sekä diakoniatyössä, että niiden ihmisten elämässä, jotka apua tulevat hakemaan.

Maalaisseurakuntien diakoniatyöntekijöiltä tuli kommentteja ja toiveita siihen liittyen, että he tekevät työtään yksin. Lisäksi maaseudulla, pienellä paikkakunnalla, tehtävällä työllä on oma erityisluonteensa. Yhden diakoniatyöntekijän seurakunnassa on vaikea järjestää töitä esimerkiksi pitkän sairasloman aikana. Jos diakoniatyöntekijä on poissa, ei ole ketään sijaista. Jos jollekin tulee isompi hätä, on asiakkaan tilanne vaikea, koska hän ei voi hakea apua mistään muualta. Haastatteluissa tuli esille toive, että seurakuntarajat voisivat olla matalampia. Taloudellisen avustamisen pulmatilanteissa koetaan pienissä seurakunnissa myös, että vertaistukea ja –apua ei ole niin helposti saatavilla kuin isommissa seurakunnissa; *"Silloin kun näitä isompia tilanteita tulee niin silloin kyllä oikeasti tarvii apua."* Yhteiseen käytäntöön, yhteistyöhön ja yhdistymiseen yksi haastattavista totesi; *"Mut mää en näkis yhtään hassumpana. Myös vertaistuki kasvaa. Nyt mun on aika hankala, oikeestaan, keneltä mä kysyn? Koska sä oot yksin. Ehkä se tulevaisuudessa menee siihen sitten. Siin on hyvää sekä huonoo siinä mut en mää nää pahana vaikka meillä ois yks diakoniatoimisto."* Seurakuntien yhdistymisestä löydettiin hyvä puoli: *"diakoniatyötä pitäis johtaa diakoniatyöntekijän"*.

Varsinkin maaseudulla, tiukempien sääntöjen puuttuessa, osittain ongelmana nähdään asiakkaiden tulo uudelleen ja uudelleen vastaanotolle. Samat asiakkaat säilyvät vuodesta toiseen. Usein nämä asiakkaat ovat päihdeongelmaisia, joiden tilanne ei vuosien saatossa muutu.

Kehitystarpeena eräs diakoniatyöntekijä mainitsee avustusruoan määrän kasvattamisen; *"Yks järjestelmä johon me nyt tullaan kiinnittää lisää huomiota, että Sininauhan kanssa rakennetaan vahvempaa ruoka-apuverkkoa Citymarkettien ja Lidlin suuntaan. Jos se saadaan toimimaan, niin hyvät käytännöt tulee vahvistumaan. Tällä hetkellä Sininauhallakin on ruokapula, ne ei saa riittävää määrää ruokaa omaan avustusverkostoonsa. Se on ongelma."* Haastateltava mainitsee myös huomanneensa, että joillakin ruoka-alan toimijoilla arvot ovat kovemmat, ruokaa on varaa heittää jätteisiin, avustusten saaminen on hankalaa. S-ketju on ollut mukana ruoka-aputoiminnassa oikeastaan alusta lähtien mutta nyt neuvotellaan useampien toimijoiden kanssa, niin että jaettavaa saataisiin lisää ja pystyttäisiin vastaamaan ihmisten hätään. Hyödyntämätöntä kapasiteettia on vielä paljon.

Taloudellinen avustaminen herättää myös negatiivisia ajatuksia: *"No kyllähän siis, taloudellinen avustaminen, mä lähtisin siitä että se ei kuulu kirkolle ollenkaan. Et mä en haluu olla mikään sosiaalitoimen jatke täällä. Mä oon aina ollu sitä vastaan. Niin mun mielestä tää pitäis olla muutakin. Eli toi eu-ruokakin, totanoinni, kyllä mä oon aika kriittisesti myös suhtaudun siihen. Mä oon edelleen sitä mieltä, että Suomessa ei tällä hetkellä kukaan vielä kuole nälkään."* Hyvä puoli haastateltavan mukaan eu-ruoassa on se, että sen avulla tutustuu uusiin ihmisiin kun he tulevat hakemaan ruoka-avustusta. Maaseudun ja kaupunkiympäristön eroja tuli myös haastatteluissa esille; *"Et maalla on vielä tää, että täällä on aika hyvä tukiverkko myös vielä kuitenkin. Ja esimerkiks nää velikulat, mä puhun, lempinimi, mä joskus kadehdinkin niitä kuinka hyvin ne tietää miten kaverilla menee. Ne tukee loppujen lopuks aika paljon. Välillä myös väärällä tavalla, annetaan sitä kossupulloa, mut ne niinkun tietää; se on sairaalassa, se on siellä ja muuta. Sehän meiltä tavallisilta puuttuu oikeestaan."* Haastatteluissa tuli esille useammalta taholta ajatus siitä, että ensisijainen vastuu toimeentulosta on yhteiskunnalla: *"Kyllähän yhteiskunnan pitäis huolehtia, ett tää ei oo kirkon työn ensisijainen asia. Ettei ainakaan lisättäis niinku sitä puolta."*

Esille haastatteluissa tuli ajatus siitä, että diakoniatyöntekijöillä on vastuu tiedottaa yhteiskunnallisista epäkohdista, tuoda asioita esille ja keskusteluun; *"ehkä tässä ajassa sitten vielä enemmän, se mikä liittyy taloudelliseen avustamiseen, että näistä asioista pitäis saada niinko kerrottua.... mitä profeetat sanoivat, että rikkaat rikastuu ja köyhät köyhtyy.* Eriarvoistuminen ja tuloerot kasvavat yhteiskunnassa, voisivatko diakoniatyöntekijät omalta osaltaan vaikuttaa tilanteeseen? Taloudellinen elämä perustuu jatkuvan kasvun ja tuottavuuden tavoitteeseen, miten siihen sopii tavallisen ihmisen arki? *"Kun tää on kumminkin niin raadollista tää arkielämä, että, että tota, miten me aletaan sitten elämään sillä tavalla, että ei meillä tarvikaan olla sitä kaikkea? Ja, ja tota, miten tässä elämässä sitten pärjää ilman, että ei oo kaikkia näitä koneita? Tai meilläkin näitä pitäis olla, pitää olla sähköistä kalenteria ja pitää olla ja olla. Aina niinko ilmoittaa missä mä olen tai en ole.* Haastattelussa tavallisen ihmisen arkielämän muuttuminen puhututti. Aika on muuttunut, muutos ja kehitys tuntuvat menevän eteenpäin kiihtyvällä tahdilla. Miten kristityt ottavat huomioon sen, että maailmassa on kuitenkin maailman vaatimukset? Miten lapset pärjäävät tässä muutoksessa elleivät saa samoja mahdollisuuksia kuin muut? Tavallinen elämä on kovenemassa. Miten paljon pitää mennä mukaan kovenemaan kehitykseen ja elämään? Kun kaikki muut kuitenkin ovat mukana, vai ovatko?

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETOA

8.1 Riittävätkö rahat?

Haasteita diakoniatyössä tulee varmasti aina riittämään. Yksi haaste, joka tutkimusta tehdessä nousi toistuvasti esille, on seurakuntien heikkenevä taloustilanne. Jäsenmäärä pienenee ja samalla myös käytettävissä olevat rahavarat. Toisaalta, varsinkin tällä hetkellä, lama syvenee ja avuntarvitsijoiden määrä kasvaa. Haasteena on myös diakoniatyöntekijöiden määrä kentällä. Virkoja jätetään täyttämättä eikä sijaisia aina oteta. Työt lisääntyvät ja kuormittavat työssä olevia diakoniatyöntekijöitä, joten työssäjaksaminen vaikeutuu. Marjaana Seppänen toteaa Diakonian tutkimuksen julkaisussa julkaistussa pääkirjoituksessa (2010, 3–4), että kirkosta tuli 1990-luvun laman yhteydessä entistä suurempi yhteiskunnallinen toimija. Siitä tuli köyhien ja eri tavoin laman vammautta-

mien ihmisten puolustaja. Tällöin myös käynnistettiin ruokapankkitoiminta. Miten käy kirkolle tässä haastavassa yhteiskunnallisessa tilanteessa? Uusi lama on todellisuutta ja samaan aikaan kirkon rahavarat pienenevät. Nouseeko kirkko tässä tilanteessa riittävästi esille puolustamaan niitä, joilla ei itsellä ole siihen mahdollisuutta ja voimia? Tässä tilanteessa voisivat itsensä haastaa toimimaan sekä kirkon työtä tekevät että seurakuntalaiset. Itse keskustelu diakoniatyöstä muutoksen kohteena voi olla tärkeää. Voi olla paikallaan pysähtyä ja miettiä taas kerran mitä diakonia on? Voiko sen tehdä toisin? Voiko tämän tehdä joku muu, vai onko tämä diakoniatyön tehtävä? Olennaisen erottaminen kaiken keskeltä on tärkeää ja ehkä tämänkin takia on hyvä välillä pysähtyä ja tarkastella toimintatapoja.

Näyttäisi siltä, että kirkko on tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa tullut eräänlaiseen taitekohtaan, jossa sen on valittava uusi toimintakulttuuri. Kirkosta eroaminen on kohdattava haasteena ja käytäntöjä on ehkä syytä muuttaa. Toisaalta, onko kirkon mahdollista jatkaa nyky-yhteiskunnassa vanhoilla toimintamuodoilla? Muutoksissa saattaa olla myös kehittymisen siemen. Tutkimuksen haastatteluissa esille nousseet ajatukset, muun muassa yhteistyön lisäämisestä eri toimijoiden kanssa, ovat yksi osa tätä uutta toimintaa.

8.2 Apua hyvistä käytännöistä ja ammattitaidosta

Hyviä käytäntöjä diakoniatyön kentältä löytyy ja rautaista ammattitaitoa toteuttaa erilaisia ratkaisuja. Tutkimusta tehdessä oli myös antoisaa huomata, kuinka suurella sydämellä työntekijät työtään tekevät. Mielestäni hyvä käytäntö diakoniatyössä, joka erottaa sen muusta sosiaalityöstä, on se, että siinä pystytään huomioimaan ihminen kokonaisuutena, ottamaan huomioon koko ihmisen elämänpiiri, kuten haastatteluissa tuli esille. Ajan antaminen ihmisten kuuntelemiselle on myös tärkeää. Hyvä käytäntö on myös se, että tarkastellaan ihmisen elämää kokonaisuutena, voidaan neuvoa monipuolisesti sekä järjestellä asioita. Varmasti tässä on yksi diakoniatyön ainutlaatuisista ominaisuuksista. Hyvänä käytäntönä pitäisin myös kotikäyntejä, joita toivottiin voitavan lisätä. Diakoniatyön yksi mittaamattoman arvokas piirre on myös se, että mahdollisuus hengelliseen apuun on olemassa kaiken taloudellisen ja materiaalisen avun lisäksi. Taloudellinen hätä tuo usein esille myös muut jaksamiseen liittyvät kysymykset sekä kysymykset elämän

tarkoituksesta että siitä mikä on kaiken tarkoitus. Hyvä käytäntö on myös se, että vastaanotolla on mahdollisuus yhteiseen rukoukseen.

Tutkimusta ja haastatteluja tehdessä nousi esille ajatus diakoniatyöntekijöiden ammattitaidosta ja verkostoitumisesta. Saattaa olla niin, että tärkeä ja olennainen käytäntö diakoniatyön kentällä on yhteys eri diakoniatyöntekijöiden välillä. Maaseudulla työtä joutuu usein tekemään yksin ja apua vaikeisiin kysymyksiin ei ole helppo löytää. Suuremmissa kaupunkiseurakunnissa apu ja vertaistuki löytyvät usein läheltä ja neuvoja on helpompaa pyytää. Saattaa olla, että riippuu diakoniatyöntekijän henkilökohtaisista ominaisuuksista kuinka laaja verkosto hänellä on, mutta useimmiten laajasta verkostosta saattaisi olla merkittävää hyötyä. Ammattitaidon kehittymiselle verkostoituminen ja vastavuoroinen auttaminen saattaa olla tärkeää ja yksi tulevaisuuden keinoista kehittää diakoniatyötä edelleen. Yksin on vaikeaa ja mahdotonta hallita kaikkea sitä tietoa, joka diakoniatyöntekijältä vaaditaan. Yhdessä on helpompi onnistua.

8.3 Tutkimusta tehdessä heränneitä kysymyksiä

Kirkkojärjestyksessä sanotaan, että diakonian on autettava niitä, keiden hätä on suurin ja joita ei muilla tavoin auteta (Helin ym. 2010, 13). Miten me voimme mitata kenenkään hätää, kuka hädän arvottaa ja kuka tekee mitta-asteikon? Hätä on usein sanatonta, hätä on usein arkojen ja syrjäytyneiden ihmisten elämäntilanne, jota ei haluta nostaa esille, josta vaietaan. Kuinka voidaan rakentaa sääntöjä, jotka sulkevat jatkuvasti hädässä olevan ihmisen avun ulkopuolelle? Miten voidaan sanoa, että auttaminen on kertaluonteista? Entä jos hätä on jatkuvaa?

Onko kohtuullista auttaa kaikkia pienellä summalla? Onko oikeudenmukaista auttaa muutamia isoimmista vaikeuksista olevia kunnolla, jotta he mahdollisesti pääsevät nousemaan jaloilleen? Osalla diakoniatyön asiakkaista on omaisuutta: omakotitalo, osakehuoneisto tai auto. Osalla asiakkaista ei ole mitään. Onko diakoniatyön tehtävä auttaa kaikkia yhtä paljon riippumatta asiakkaan omaisuuden määrästä? Onko oikein tukea omistamista? Oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden miettiminen, rajaaminen ja sääntöjen tekeminen ei ole helppoa. Kaikki tämä myös kuormittaa jo ennestään suuren työtaakan alla olevia diakoniatyöntekijöitä. Onko myöskään helppoa löytää niitä ihmisiä, joita ei

muilla tavoin auteta? Voimmeko olla varmoja, että olemme löytäneet heidät? Miten voisimme varmistaa, ettei kukaan jää ilman apua? Ja miten tähän sopivat juuri ne avustusta koskevat säännöt avustuskertojen tai summien määrästä? Voimmeko jättää auttamatta näitä ihmisiä? Missä menee raja, ja kuka sen rajan piirtää? Tutkijana kohtaan näiden kysymysten haasteellisuuden, ja vastauksia on vaikea löytää. Ymmärrän taloudelliset rajoitukset, mutta en osaa silti hyväksyä auttamisen rajoituksia. Jos joku on jatkuvasti pulassa, miten voin olla auttamatta? Luulen, että nämä kysymykset ovat niin vaikeita, että lopullisten vastausten löytäminen voi olla mahdotonta. Toisaalta, kun asioita miettään ja ratkaisuvaihtoehtoja käsitellään, saattaa olla, että pysytään paremmin ajan tasalla ja herkempänä havaitsemaan ihmisten hätää.

Pienten seurakuntien ja suuren kaupunkiseurakunnan diakoniatyöntekijöiden yksi ero oli mielestäni siinä, että pienen seurakunnan diakoniatyöntekijä selvästi enemmän kantaa huolta siitä, meneekö avustus oikealle ihmiselle, käytetäänkö apua väärin. Yhden seurakunnan osalta oli myös, mikä miellyttää järjestöjä, eli jos järjestöt kokevat jonkin käytännön hyväksi, sillä edetään. Työntekijä kertoi asiasta: *”Meillä ei oo sellaista käytäntöä (s-lahjakortit) ollu ollenkaan että et meillä on tää että tällä (osto-osoitus) ei pysty ostaan tupakkaa eikä kaljaa. Tää on miellyttänyt näitä järjestöjä et tää selvästi on ollut ongelma.”* Pienellä paikkakunnalla yleisen mielipiteen huomioimisen paine tulee mukaan diakoniatyöntekijän arkityössä.

Osa diakoniatyöntekijöistä ei koe taloudellista avustamista diakoniatyön tehtäväksi. Yhden taloudellista avustamista kannattavan diakoniatyöntekijän sanoin: se ei ole kivaa, se on vaikeaa, se tuntuu välillä toivottomalta. Voiko hengellistä tai henkistä apua kuitenkaan tarjota ihmiselle, jolla on nälkä? Olisiko kuitenkin syytä säilyttää taloudellinen avustaminen myös diakoniatyön kentällä? Taloudellista avustamista ja sen problematiikkaa miettiessä heräsi kysymys, onko taloudellinen avustaminen loputon suo, toivoton tehtävä, ellei sen syihin yritetä vaikuttaa? Laajempi ja tehokkaampi vaikuttaminen yhteiskunnallisella sektorilla voisi olla pitkällä tähtäimellä kauaskantoisempaa. Nykyisellään diakoniatyö on usein näkymätöntä vaikuttamista, josta kovin monella ei ole käsitystä. Diakoniatyö voisi haastaa useamman tahon mukaan arvomuutokseen ja mukaan syrjäytymisen ehkäisyyn. Vaikea, muttei ehkä mahdoton tehtävä. Seurakuntavaalit ovat jälleen ajankohtainen asia, ja ehkä tässä olisikin yksi vaikuttamisen kanavista? Kunnallisvaalit saattaisivat olla myös tehokas vaikuttamisen keino, mutta kaikille yhteiskunnal-

linen vaikuttaminen politiikan kautta ei tunnu luontevalta eikä aivan omalta tavalta. Tämä on mietinnän paikka varmasti itse kullekin, sekä sosionomille että diakoniatyöntekijälle.

9 HELMIÄ JA PUNAISTA LANKAA

Käsitöiden ystävänä helmet ja lanka ovat minulle rakkaita ja tärkeitä. Tässä tutkimuksessa oli tarkoitus säilyttää punainen lanka läpi työn ja löytää matkan varrelta helmiä. Helmet ovat tarpeen sekä ammattitaidon kartuttamiseksi että tutkimustulosten mahdollisen hyödyllisyyden varmistamiseksi. Mielestäni löysin matkan varrelta paljon erivärisiä helmiä, jotka rikastuttavat varmasti omaa elämäni ja ammattitaitoani sekä diakoniatyöntekijänä että sosionomina. Nähtäväksi jää, löytääkö joku muu punaisen langan ja helmiä, saaden niistä virikkeitä ja uusia ajatuksia työhönsä. Suurin helmi oli ymmärtää, kuinka ainutlaatuista diakoniatyö parhaimmillaan kokonaisvaltaisuudessaan on. Toivottavasti diakoniatyöntekijät voivat säilyttää tämän ainutlaatuisen helmen kaikkien talouspaineiden ja kirkon muutosten keskellä.

9.1 Opinnäytetyön prosessin arviointia

Opinnäytetyön prosessi oli kaiken kaikkiaan kovaa työtä. Tutkimuksen teon opetteluun kului aikaa ja materiaalin hankinta ja käsittely sisälsi monta työvaihetta. Tutkimuksen tekoa varten tarvittava tietomäärä oli hämmästyttävän suuri, ja opinnäytetyöhön hankitusta tiedosta päätyi vain murto-osa. Jälkikäteen voi sanoa opinnäytetyön teon menneen kohtuullisen hyvin. Prosessissa oli monta vaihetta, mutta pala palalta muodostui kokonaisuus, jossa punainen lanka on vielä toivottavasti tallella ja havaittavissa.

Haastattelujen purku ja käsittely oli hyvin haasteellista. Miten voi sanoittaa ja kirjata ylös kuuden ammattilaisen ajatukset taloudellisesta avustamisesta? Miten tehdä se niin, että ajatus, tunne ja haastattelun henki säilyvät? Ymmärsinkö? Toivon, että yhdenkään haastatellun diakoniatyöntekijän haastattelun sisältö ei ole muuttunut käsittelyssäni,

ettei yhdenkään merkitys ole muuttunut niin, että sieltä ei löydä totuudellista vastinetta. Tietomäärän rajaaminen opinnäytetyön teossa oli haasteellista. Oli erotettava olennainen ja tutkimusta palveleva tieto. Turhan tekstin välttäminen ja silti olennaisen säilyttäminen sekä punaisen langan muistaminen oli vaikeaa. Vaikeaa oli myös tieteellinen kirjoittaminen. Ryhmätöitä ja kirjallisia töitä opiskelujen edetessä on tehty paljon, mutta tieteellinen teksti osoittautui silti haasteeksi. Toisaalta koin vieraaksi muuttaa omaa ilmaisutapaani liikaa, tämä oli minun tapani edetä. Oma tapani edetä sisälsi omien helmien upottamisen työhön, kuten myös Kaijasta kertovan laulun. Olisinpa voinut liittää sen tähän tutkimukseen tulkittuna, musiikillisena versiona. Omat helmet ovat mielestäni välttämättömiä, omaan persoonaan liittyviä asioita, jotka tekevät työstä oman näköisen.

Toivon, että olen saanut olennaisen pohdinnan sisällytettyä tähän työhöni. Tutkimuksen jälkeenkin jään pohtimaan sitä, missä suurin hätä on? Miten voimme mitata kenellä on suurin hätä? Ketä autamme niukkuuden keskellä, mistä löydämme rahavarat ja keinot siihen? Kuinka voisimme yhteiskunnassa vaikuttaa niin, että hädässä olevien ihmisten määrä kääntyisi laskuun? Onko se ylipäätään mahdollista? Voisimmeko ehkä vaikuttaa ihmisiin/itseemmekin siten, että havaitsisimme kanssakulkijamme hädän herkemmin? Olisimme valmiita auttamaan ja jakamaan taakkoja? Jäi myös askarruttamaan se, miten löydämme ne ihmiset joilla on suurin hätä? Ehkä käytännön ammattitaidon karttuessa löydän vastauksia näihin kysymyksiin mutta saattaa olla aiheellista palata niihin aina ajoittain. Asioiden pohtiminen ja sitä kautta ammatillinen kehittyminen ja kasvu ovat olleet opinnäytetyön parasta antia. Asiat ovat pyörineet mielessä pitkän aikaa, ja matkan varrella on tullut luettua monia aihepiiriä koskevia artikkeleita, seurattua tv-ohjelmia, keskusteltua ihmisten kanssa ja ylipäätään pantua merkille asioita, jotka normaalisti olisivat menneet ohitse.

Tätä tutkimusta tehdessä en voinut olla pohtimatta diakonian ydintä. Mikä on diakoniaa? Onko taloudellinen avustaminen diakoniaa, ja jos on, mitkä sen muodot ovat juuri diakonian ytimessä? Miten arvottaa eri toiminnot, keiden hätä on suurin ja kenen hätään jätän diakoniatyöntekijänä vastaamatta? Onneksi opinnäytetyön tekeminen on antanut myös eväitä oman ammattitaidon kartuttamiseen. Koen tärkeäksi sen, että on olemassa säännöt, juuri sen varmistamiseksi, että avustaminen on tasapuolista kaikille ja diakoniatyöntekijän roolissa voi perustella tekemänsä päätökset.

9.2 Tutkimuksen teossa nousseita ideoita seuraavien tutkimusten tekoon

Tällä tutkimuksella oli tarkoitus tutkia taloudellista avustamista Hämeenlinnan seurakuntayhtymän seurakuntien diakoniatyössä sekä sivuta sitä, miten eri diakoniatyöntekijät asiat kokevat. Hedelmällistä voisi olla yhdistää asiat, eli tutkia molempia yhtä aikaa; sekä työntekijöiden näkemystä että ottaa huomioon asiakkaiden näkemys asioista. Toki tällainen tutkimus vaatii ehkä eri lailla voimavaroja, ja on ehkä realistista toteuttaa opinnäytetyötä parina tekevien taholta, tai ryhmän opinnäytetyönä.

Taloudellista auttamista diakoniatyössä voisi tutkia ehkä myös ottaen huomioon kaikki siihen liittyvät osapuolet, niin diakoniatyön tekijät, asiakkaat, seurakunnan hallinnon sekä varsinkin diakoniatyön johtokunnan. Näin saisi syvennettyä ymmärrystä koko asiakokonaisuuden problematiikkaan. Mielenkiintoista olisi tutkia myös olisiko mahdollista tehdä diakoniatyötä niin, että osallistaisi seurakuntalaisia enemmän tähän auttamistyöhön. Auttaisiko tässä tiedottaminen ja se, että ottaisimme ja pyytäisimme enemmän ihmisiä mukaan toimintaan. Onko tätä jo jossain kokeiltu? Mitä seurakuntalaiset tästä ajattelisivat? Sitä voisi olla mielenkiintoista kartoittaa.

9.3 Ammatillinen kehittyminen opinnäytetyön aikana

Ensimmäisen opinnäytetyön työstäminen ainakin alkuun tuotti suurta tuskaa. Koko tehtävästä suoriutuminen näytti yhdeltä muodottomalta möhkäleeltä, josta piti saada pitävä ote ja jota oli alettava työstää. Punainen lanka oli kadoksissa, mutta toivoin sen vielä löytyvän. Onneksi tästäkään tehtävästä ei tarvitse suoriutua aivan yksin, vaikka nimellisesti olenkin yksin tämän opinnäytetyön tehnyt. Ohjaavan opettajan neuvot, oman seurakuntani johtavan diakoniatyöntekijän kannustus ja alkuvauhtiin pääsemiseksi antama rohkaisu olivat merkittäviä. Merkittävässä osassa opinnäytetyöni työstämisessä olivat ihanat, pitkämieliset ja rohkaisevat diakoniatyöntekijät Hämeenlinnan seurakuntayhtymässä.

Yksi osa ammatillista kehittymistä tämän tutkimuksen teossa on ollut huomio, että tutkimuksenkin teossa voi kehittyä. Työtä tehdessä oppii ja nyt on tuntuma, että seuraavan tutkimuksen osaisi aloittaa ja tehdä hieman eri otteella. Monia kompastuskiviä osaisi

varoa, mutta toisaalta asettaisi ehkä vielä suurempia omakohtaisia vaatimuksia, kuin tätä ensimmäistä työstäessä. Sekä sosiaalityön että myös diakoniatyön näkökulmasta olen tätä tutkimusta tehdessä huomannut kuinka tärkeää verkostoituminen ja työyhteyksien luominen on. On tärkeää löytää yhteistyökumppanit, yksin tai pelkän oman alan yhteisön avulla työssä eteenpäin pääseminen ei ole niin tehokasta eikä tuloksiin ole niin helppo päästä. Yhteys on voimaa ja yhdessä syntyy uusia ideoita, ihmiset innostavat toisiaan ja myös yhdessä voimavarat ovat suuremmat. Ei uuvu niin helposti. Sekä sosiaalialaa että diakoniaa palvelisi myös ihmisten tutustuminen toisiinsa. On helpompi tehdä töitä jos tuntee ne yhteistyötahot, joiden kanssa jatkuvasti on yhteydessä. Tämä koskee niin sosiaalityön kuin diakoniatyön kenttää.

Kaiken ammatillisen kehittymisen ja taloudellisen avun antamisen vaatiman järjenkäytön hienouksissa on kuitenkin hyvä muistaa peruslähtökohta:

Vaikka jakaisin kaiken omaisuuteni nälkää näkeville ja vaikka antaisin polttaa itseni tulesa mutta minulta puuttuisi rakkaus, en sillä mitään voitaisi (1. Kor. 13: 3).

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Diakoniabarometri 2013. Diakoniatyöntekijä – rinnallakulkija ja kaatopaikka. Viitattu 20.7.2014.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DOEEDB73195BF81BC2257BE10029E3DC/\\$FILE/verkkojulkaisu33.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DOEEDB73195BF81BC2257BE10029E3DC/$FILE/verkkojulkaisu33.pdf).
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hämeenlinnan seurakunnat i.a. Hauho. Viitattu 6.4.2014.
<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/seurakunnat/hauho/>
- Hämeenlinnan seurakunnat i.a. Kirkkoherralta. Viitattu 6.4.2014.
<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/seurakunnat/kalvola/kirkkoherralta/>.
- Hämeenlinnan seurakunnat i.a. Seurakunnat. Viitattu 6.4.2014.
<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/seurakunnat/>.
- Hämeenlinnan seurakunnat i.a. Talous. Viitattu 6.4.2014.
<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/seurakunnat/talous/>
- Hämeenlinnan seurakunnat i.a. Tietoa seurakunnasta. Viitattu 6.4.2014.
<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/seurakunnat/lammi/tietoa-seurakunnasta/>.
- Hämeenlinna-Vanajan seurakunta. Diakoniatyö. Taloudellinen avustaminen. 17.11.2011. Lähde tekijän hallussa.
- Jokela, Ulla 2011. Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.1.2014.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27857/diakonia.pdf?sequence=1>

Juntunen, Elina 2011. Vain hätäapua? Taloudellinen avustaminen diakoniatyön professionaalisen itseymmärryksen ilmentäjänä. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Väitös. Viitattu 15.11.2013.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27770/vainhata.pdf?sequence=1>

Juntunen, Elina; Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki. Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Helsinki: Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7. Viitattu 19.7.2014.

http://www.academia.edu/3103681/Viimeisella_luukulla.

Kela 2014. Tietoa Kelasta. Toiminta. Viitattu 20.7.2014. <http://www.kela.fi/toiminta>.

Kirkkojärjestys 1991. 4 luku 3 §. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 15.3.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#L4>.

Kirkkojärjestys 1991. 6 luku 1 §. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 19.7.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Kirkkoj%C3%A4rjestys%206%3A9#L6P9>.

Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 23.4.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L6>

Latvus, Kari 2007. Diakonian tutkimus I / 2007. Viitattu 24.8.2014.

http://dts.fi/dokumentit/diakonia1_07%5B1%5D.pdf.

Malkavaara, Mikko 2013. Crises as agents of changes in Finnish diaconia. Teoksessa Eurich, Johannes & Hübner, Ingolf (Eds.) Diaconia against Poverty and Exclusion in Europe. Challenges – Contexts – Perspectives. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.

Niinimaa, Kauko i.a. Laulun sanat. Tuloste tekijän hallussa. Sanoittajan luvalla.

- Pessi, Anne Birgitta & Grönlund, Henrietta 2012. Journal of church and state. The Place of the Church: Public Sector or Civil Society? Welfare Provision of the Evangelical Lutheran Church of Finland. Viitattu 23.4.2014. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier –aineisto.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Piipiseura.
- Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille i.a. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012. Viitattu 5.1.2013.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/Koko_vuosikirja_2012_12092013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/Koko_vuosikirja_2012_12092013.pdf)
- Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille i.a.a. Seurakuntatyö. Hiippakunnat. Viitattu 20.7.2014. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content48950D>.
- Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille i.a.b. Seurakuntatyö. Kirkon Diakoniarahasto (KDR). Viitattu 20.7.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content357943>.
- Sakasti.evl.fi. 2013. Kirkon lähetystyön keskus. Kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kannatustilastot v. 2013. Viitattu 24.8.2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/01E16B726805BB4FC225773C00420C07/\\$FILE/Kirkon%20l%20hetysty%F6n%20ja%20kansainv%20E4lisen%20diakonian%20kannatustilasto%202013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/01E16B726805BB4FC225773C00420C07/$FILE/Kirkon%20l%20hetysty%F6n%20ja%20kansainv%20E4lisen%20diakonian%20kannatustilasto%202013.pdf).
- Seppänen, Marjaana 2010. Diakonian tutkimus 2010/1. Pääkirjoitus. Hiljainen tieto ja hiljaisten tieto. Viitattu 19.7.2014.
http://dts.fi/files/2009/10/DT1_2010.pdf
- Sininauha. Hämeen Sininauha ry i.a. Viitattu 20.7.2014. <http://www.sininauha.com/>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Selvityksiä 2004:18. Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutukset ja niihin varautuminen eri hallinnonaloilla. Viitattu 19.7.2014. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1082384
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a. Uutiset. Tiedote 75/2014. Viitattu 20.7.2014.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1879307>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2014b. Toimeentulotuki. Viitattu 19.7.2014.
http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki

Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Hiippakunnat ja piispat. Viitattu 20.7.2014.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/717BB4753ACFFC7CC2256FEA003A2A73?OpenDocument&lang=FI>.

Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Tukikummit i.a. Säätiö ja avustustoiminta. Viitattu 19.7.2014.

<http://tukikummit.fi/saatio-ja-avustustoiminta/>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT 2001. Tiedote.

http://www.vatt.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/news_3190_id/72

Valtiovarainministeriö 2014. Taloudellinen katsaus, kevät 2014.

<http://verkkojulkaisut.vm.fi/zine/30/toc>

LIITE 1

Haastattelukysymykset diakoniatyöntekijöille

Haastattelu tehdään Hauhon, Lammin ja Kalvolan seurakuntien diakoniatyöntekijöille sekä kolmelle Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan taloudellista avustamista vastaanotolla tekeväälle diakoniatyöntekijälle. Olen koonnut kysymykset teemoittain otsikon alle, teemalistan antaminen haastateltavalle voi tehdä haastattelun kulkua sujuvammaksi ja haastateltavalle helpommaksi keskittyä juuri taloudellisen avustamisen problematiikkaan.

Taloudellisen avustamisen reunaehdot

Paljonko varoja on käytettävissä taloudelliseen avustamiseen? (esim. talousarviossa, kolehtirahat, keräykset, testamenttilahjoitukset)

Millaisia periaatteita noudatat taloudellisessa auttamisessa?

Onko olemassa kirjallista säännöstöä?

Voitko työntekijänä tehdä päätökset yksin vai neuvotteletko johtokunnan tai työryhmän kanssa?

Miten taloudellinen avustaminen tapahtuu? Vastaanottokäynnin sisältö.

Kuinka paljon vastaanotolla käy asiakkaita esim. kuukausittain/viikoittain?

Miten vastaanotolle tuleminen tapahtuu?

Varaako asiakas ajan?

Täyttääkö asiakas papereita?

Tarkistetaanko asiakkaalta tulotiedot ja kuitit menoista tai toimeentulotukipäätös?

Annetaanko osto-osoitus, lahjakortti, ruokaa vai maksetaanko laskuja?

Tapahtuuko vastaanotolla taloudellisen avustamisen yhteydessä muuta, esim. neuvontaa, ohjausta?

Nouseeko esille muita diakonisen avustamisen kysymyksiä?

Liittykö taloudelliseen avustamiseen sielunhoidollisia kysymyksiä tai onko hengellisyys jotenkin läsnä näissä kohtaamisissa?

Tärkeimmät yhteistyöverkostot

Mitkä ovat tärkeimmät yhteistyökumppanit taloudellisessa avustamisessa? (Esim. Sosiaalitoimi, Kela, velkaneuvonta, Sininauha, Spr, Tukikummit, KDR, Hiippakunta)

Hyvät käytännöt

Mitkä voisivat olla hyviä käytäntöjä taloudellisessa avustamisessa?

Voitko kuvailla mitkä ja miten taloudellinen avustaminen tapahtuisi?

Kehitystarpeet

Mitkä käytännöt taloudellisessa avustamisessa mietityttävät?

Mitä taloudellisessa avustamisessa pitäisi sinun mielestäsi erityisesti kehittää?

Olisiko hyvä olla käytössä koko seurakuntayhtymän kattavat yhteiset säännöt tai ohjeet?

Jos, niin kuinka tarkat tai mihin kysymyksiin yhteiset ohjeet erityisesti liittyvät?

Muuta kerrottavaa ja kommentoitavaa? Mitä vielä haluaisit sanoa?